

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему

«Методика формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної
діяльності в процесі вивчення
дисципліни «Сценічна пластика» (на прикладі Харківського фахового
вищого коледжу мистецтв)»

Виконав: студент 2 курсу, групи ЗОПН 24мг
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки

Шарій / Євгеній ШАРИЙ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник Юлія / Юлія БІЛОЦЕРКІВСЬКА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Рецензент Павло / Павло ВАСЮЧЕНКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

«До захисту допущено»

Завідувачка кафедри Наталія / Наталія БРЮХАНОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

Нормоконтроль Наталія / Наталія БОЖКО
(підпис) (ім'я та прізвище)

Секретар ЕК Наталія / Наталія МУРИНОВИЧ
(підпис) (ім'я та прізвище)

Харків – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра педагогіки, методики та менеджменту освіти
Рівень фахової передвищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

Наталія БРЮХАНОВА

“29” вересня 2025 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу

другого (магістерського) рівня фахової передвищої освіти

студента ШАРОГО Євгенія Володимировича

1. Тема: «Методика формування у здобувачів освіти навичок самостійно - пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика»» (на прикладі Харківського фахового вищого коледжу мистецтв)

затверджена наказом по університету № 4801-5/3665 від «06» жовтня 2025 р.

2. Термін здачі закінченої роботи «27» листопада 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи/проєкту: Мета дослідження: Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» на прикладі Харківського фахового вищого коледжу мистецтв. Об'єкт дослідження: Процес формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в мистецькому коледжі. Предмет дослідження: Методика формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика». Завдання дослідження: проаналізувати теоретичні засади самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, зокрема у контексті мистецької освіти, дослідити стан сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності у здобувачів освіти під час вивчення дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв, розробити та частково експериментально перевірити методику формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика».

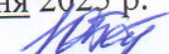
4. Зміст роботи/проєкту (перелік питань, які належить розробити): Теоретичні основи формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти; особливості самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в умовах вивчення мистецьких дисциплін, зокрема «Сценічної пластики»; аналіз педагогічних умов та засобів, які сприяють формуванню навичок

самостійно-пізнавальної діяльності студентів мистецького коледжу; метою формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» (з обґрунтування структури, змісту та організаційних форм); часткова експериментальна перевірка ефективності запропонованої методики та аналіз отриманих результатів.

5. Перелік графічного матеріалу (презентаційний матеріал): презентація доповіді за результатами дослідження з використанням комп'ютерної презентаційної програми Canva.

6. Дата видачі завдання «29» вересня 2025 р.

Керівник

(підпис)

Юлія БІЛОЦЕРКІВСЬКА
(ім'я, прізвище)

Завдання прийняв до виконання

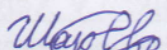

(підпис)

Святослав ШАРИЙ
(ім'я, прізвище)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК виконання кваліфікаційної роботи

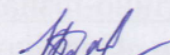
№ з/п	Назва етапів роботи та питань, які мають бути розроблені відповідно до завдання	Термін виконання	Позначення керівника про виконання завдання
1	Визначити теоретичні основи формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у мистецькій освіті.	15.10.2025	виконано
2	Здійснити аналіз стану сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти під час вивчення дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв.	30.10.2025	виконано
3	Розробити та експериментально перевірити методику формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика».	15.11.2025	виконано

Студент

(підпис)

Святослав ШАРИЙ
(ім'я, прізвище)

Нормоконтроль

(підпис)

Наталія БОЖЕНКО
(ім'я, прізвище)

РЕФЕРАТ

Робота містить: 103 сторінки, 3 розділи, загальні висновки, список використаних джерел, 12 таблиць, 1 рисунок, 4 додатки.

Мета дослідження: розробити методику формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» та експериментально перевірити ефективність її впровадження у навчальний процес.

Об'єктом дослідження є процес формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в мистецькому коледжі.

Предметом дослідження є методика формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності у навчальному процесі при викладанні дисципліни «Сценічна пластика».

Методи дослідження: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення), емпіричні (педагогічне спостереження, опитування, тестування, педагогічний експеримент) та статистичні.

У роботі було проаналізовано теоретичні засади самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, особливості її формування у контексті вивчення мистецьких дисциплін, а також визначено педагогічні умови, основні напрямки, принципи та форми її застосування у процесі викладання «Сценічної пластики».

Виявлені педагогічні умови, що сприяють розвитку самостійно-пізнавальних навичок, та розроблено методику формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності у навчальному процесі по дисципліні «Сценічна пластика».

Експериментально підтверджено підвищення показників сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти і таким чином обґрунтовано доцільність використання розробленої методики при викладанні дисципліни «Сценічна пластика».

Наукова новизна полягає в тому, що розроблено та експериментально перевірені нові педагогічні умови та змістове наповнення методики

формування самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів мистецької освіти в процесі вивчення «Сценічної пластики».

Матеріали дослідження, а саме розроблена методика викладання дисципліни «Сценічна пластика» з акцентом на самостійній діяльності, можуть бути використані викладачами інших вищих мистецьких навчальних закладів та коледжів у процесі підготовки майбутніх акторів, режисерів, хореографів, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: самостійно-пізнавальна діяльність, сценічна пластика, методика формування, навички, мистецька освіта, коледж, навчальний процес, здобувачі освіти.

ABSTRACT

The work contains: 103 pages, 3 chapters, general conclusions, list of sources used, 12 tables, 1 figure, 4 appendices.

The purpose of the study: to develop a technique for the formation of skills of independent cognitive activity in students in the process of studying the discipline "Stage Movement" and experimentally verify the effectiveness of its implementation in the educational process.

The object of the study is the process of forming skills of independent cognitive activity of students in an art college.

The subject of the study is the methodology for the formation of skills of independent cognitive activity in the educational process when teaching the discipline "Stage Movement".

Research methods: theoretical (analysis, synthesis, generalization), empirical (pedagogical observation, survey, testing, pedagogical experiment) and statistical ones. The paper analyzed the theoretical foundations of independent cognitive activity of students, the features of its formation in the context of studying artistic disciplines, and also determined pedagogical conditions, main directions, principles and forms of its application in the process of teaching "Stage Movement".

Pedagogical conditions that contribute to the development of self-cognitive skills have been identified, and a methodology for forming self-cognitive skills in the educational process in the discipline "Stage Movement" has been developed.

The increase in the indicators of the formation of self-cognitive skills of students has been experimentally confirmed, and, thus, the feasibility of using the developed methodology in teaching the discipline "Stage Movement" has been substantiated.

The scientific novelty is that new pedagogical conditions and the content of the technique for forming self-cognitive activities of students of art education in the process of studying "Stage Movement" have been developed and experimentally verified.

The research materials, namely the developed methodology for teaching the discipline "Stage Movement" with an emphasis on independent activity, can be used by teachers of other higher art educational institutions and colleges in the process of training future actors, directors, choreographers, as well as in the system of advanced training of pedagogical workers.

Keywords: self-cognitive activity, stage movement, formation technique, skills, art education, college, educational process, education seeker.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	14
1.1. Сутність та структура самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у сучасній педагогіці	14
1.2. Особливості формування самостійно-пізнавальних навичок у контексті вивчення мистецьких дисциплін	19
1.3. Аналіз психолого-педагогічних умов та принципів формування самостійно-пізнавальної діяльності у навчальному процесі	23
Висновки до 1 розділу	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНО- ПІЗНАВАЛЬНИХ НАВИЧОК ТА РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «СЦЕНІЧНОЇ ПЛАСТИКИ»	35
2.1. Аналіз змісту та стану викладання дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв	35
2.1.1 Порівняльний аналіз змісту дисципліни з іншими мистецькими закладами	39
2.2. Діагностика рівня сформованості навичок самостійно- пізнавальної діяльності у здобувачів освіти	40
2.3. Розробка методики формування навичок самостійно- пізнавальної діяльності у процесі викладання «Сценічної пластики»	46
2.3.1. Розробка змісту самостійної роботи студентів з дисципліни «Сценічна пластика»	54
Висновки до 2 розділу	61
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ НАВИЧОК	64
3.1. Аналіз та інтерпретація результатів формуючого етапу експерименту	64
3.2. Статистичне підтвердження ефективності впровадженої методики формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності	71
Висновки до 3 розділу	76
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85
ДОДАТКИ	91

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

СПД	Самостійно-пізнавальна діяльність - це здатність до самостійного пошуку, аналізу, систематизації та практичного застосування знань і прийомів для вдосконалення власного фізичного апарату, пластичної виразності та створення сценічного образу.
СПН	Самостійно-пізнавальні навички – це здатність здобувача освіти планувати, організовувати, виконувати та оцінювати свою навчальну роботу без постійного контролю викладача.
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології - сукупність методів, засобів, інструментів та технологій, які використовуються для підтримки, організації та стимулювання активного, автономного та цілеспрямованого процесу навчання, пізнання та саморозвитку учнів/студентів.
ХФВКМ	Харківський фаховий вищий коледж мистецтв
РПД	Робоча програма дисципліни - це нормативний документ закладу освіти, що деталізує освітню програму та навчальний план. Вона визначає логічну послідовність вивчення конкретної дисципліни («Сценічна пластика» у цьому випадку)
СРС (або СРЗО)	Самостійна робота студента (або Самостійна робота здобувача освіти) - це вид навчальної діяльності, що здійснюється без безпосередньої участі викладача, але за його методичним керівництвом, і спрямована на засвоєння, поглиблення та систематизацію теоретичних знань, а також на формування практичних навичок і вмінь.
ЕГ	Експериментальна група - група, на яку безпосередньо спрямований експериментальний вплив (нова методика, програма, технологія, препарат).
КТ	Контрольна група - група, яка навчається або функціонує за старою, традиційною методикою (звичайною програмою, плацебо).

ВСТУП

Актуальність обраної теми магістерської кваліфікаційної роботи «Методика формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика»» обумовлена суспільним запитом на висококваліфікованих, творчих фахівців у сфері мистецтва, здатних до безперервного саморозвитку та самостійного вирішення професійних завдань. Сучасна мистецька освіта вимагає не лише засвоєння технічних навичок, але й формування особистості, готової до самостійної пізнавальної діяльності.

Наявний стан практики у мистецьких коледжах, зокрема у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв, свідчить про протиріччя між зростаючими вимогами до рівня самостійності й ініціативності майбутніх акторів, режисерів та хореографів, і недостатньою розробленістю спеціалізованих педагогічних методик, спрямованих на цілеспрямоване формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності саме в процесі вивчення специфічних пластичних дисциплін. Таким чином, назріла необхідність теоретичного обґрунтування та розробки ефективної методики, яка б інтегрувала принципи самостійної роботи у викладання «Сценічної пластики».

Об'єкт дослідження: Процес формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в мистецькому коледжі.

Предмет дослідження: Методика формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності у навчальному процесі при викладанні дисципліни «Сценічна пластика».

Мета дослідження: Теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування у здобувачів освіти навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» на прикладі Харківського фахового вищого коледжу мистецтв.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні засади самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти, уточнити сутність цього поняття та особливості його формування у контексті мистецької освіти.
2. Дослідити стан сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності у здобувачів освіти під час вивчення дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв.
3. Розробити й обґрунтувати структуру, зміст та організаційні форми методики формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика».
4. Провести часткову експериментальну перевірку ефективності запропонованої методики та проаналізувати отримані результати.

Методи дослідження

- Теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової, навчально-методичної та фахової літератури, що дозволило визначити теоретичні засади та уточнити понятійний апарат дослідження.
- Емпіричні методи: педагогічне спостереження, опитування (анкетування, бесіди), тестування, а також педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для вивчення стану проблеми та перевірки ефективності розробленої методики.
- Статистичні методи: математична обробка та кількісний аналіз отриманих емпіричних даних для підтвердження достовірності результатів дослідження.

Методологічними засадами дослідження виступили концепція неперервної професійної освіти, положення філософії, психології та педагогіки щодо розвитку та всебічного формування особистості, а також індивідуально-діяльнісний підхід до вивчення об'єкта дослідження, що ґрунтується на активності суб'єкта у пізнавальній діяльності.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо: теоретико-методологічних основ професійної освіти;

організації навчального процесу та його закономірностей, принципів, форм і методів; теорії формування самостійно-пізнавальної діяльності та її ролі у розвитку особистості в умовах мистецької освіти.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

- уперше розроблені та експериментально перевірені нові педагогічні умови та змістове наповнення методики формування самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів мистецької освіти в процесі вивчення «Сценічної пластики»;
- удосконалено розуміння сутності та структури навичок самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти в контексті вивчення мистецьких дисциплін;
- дістало подальшого розвитку теоретичне обґрунтування специфічних педагогічних засобів та організаційних форм, що сприяють формуванню навичок самостійно-пізнавальної діяльності в процесі опанування «Сценічної пластики».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні методики викладання дисципліни «Сценічна пластика» з акцентом на самостійній діяльності здобувачів освіти. Матеріали дослідження, а саме розроблена методика, можуть бути використані:

- викладачами Харківського фахового вищого коледжу мистецтв та інших вищих мистецьких навчальних закладів (коледжів) у процесі підготовки майбутніх акторів, режисерів та хореографів;
- у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів мистецької освіти.

Експериментально підтверджена ефективність впровадження методики, що дозволяє обґрунтувати доцільність її широкого використання.

Апробація результатів роботи: Основні положення та результати магістерської кваліфікаційної роботи були апробовані в ході проведення

часткового педагогічного експерименту на базі Харківського фахового вищого коледжу мистецтв.

Структура магістерської кваліфікаційної роботи: Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, одинадцяти підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел (XX найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить XX сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та структура самостійно-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у сучасній педагогіці

Проблематика активізації пізнавальної активності та розвитку самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) здобувачів освіти посідає провідне місце в сучасних педагогічних дослідженнях. У межах трансформації освітнього процесу, переходу до особистісно орієнтованої та компетентісної парадигми, що ґрунтується на ідеї безперервної освіти, значущість СПД істотно зростає. У цьому контексті самостійно-пізнавальна діяльність постає не лише як організаційний елемент навчання, а як одна з основних цілей освіти — здатність індивіда самостійно здобувати, інтерпретувати та застосовувати знання у різних ситуаціях.

Еволюція наукових підходів до феномена самостійності у навчанні пройшла кілька ключових етапів:

1. Класичний період (початок — середина XX ст.)

Саме в цей час формується перше наукове осмислення самостійності як необхідної складової навчального процесу. Самостійна робота здебільшого ототожнювалася з індивідуальною діяльністю здобувача знань, спрямованою на повторення, закріплення й систематизацію навчального матеріалу, а також виховання дисциплінованості. Підґрунтям цього підходу стали положення дидактики, сформульовані, зокрема, Я. Коменським. [1, С. 155]

2. Діяльнісний і дидактичний етап (середина XX ст. – 1990-ті роки)

На цьому етапі відбувається активне становлення концепції самостійно-пізнавальної діяльності як психологічно вмотивованого, цілеспрямованого та особистісно значущого процесу. СПД розглядається як форма активного

опанування знань, що базується на усвідомленні мети, послідовності дій та результатів пізнавальних зусиль.

3. Компетентнісний та інформаційний етап (кінець XX ст. – сучасність)

Сучасний період характеризується інтеграцією цифрових технологій, утвердженням концепції «lifelong learning» і зростанням ролі ключових компетентностей. У цьому контексті СПД розуміється як комплексна властивість особистості, що забезпечує її здатність до самовдосконалення, інтелектуальної автономії та ефективної професійної діяльності. Значний внесок у розвиток цих підходів зробили С. Сисоєва, І. Зязюн, О. Падалка та інші вчені [2, С. 283] [3, С. 166] [4, С. 203].

Попри різноманіття наукових підходів до трактування самостійно-пізнавальної діяльності, більшість дослідників підкреслюють її інтегративний, багатокомпонентний характер.

Самостійно-пізнавальна діяльність трактується як особливий різновид навчально-пізнавальної активності, що базується на внутрішній мотивації, здатності до самоорганізації, самоконтролю та спрямованості на здобуття нової інформації або творче використання вже наявних знань без прямого педагогічного керівництва.

Структура СПД охоплює низку ключових характеристик, серед яких виділяють самостійність, пізнавальну спрямованість і діяльнісний компонент (таблиця 1.1).

І. Зязюн розглядає самостійно-пізнавальну діяльність як найвищий щабель пізнавальної активності здобувача освіти, що свідчить про його здатність до саморозвитку та формування професійно значущих якостей. У площині професійної підготовки СПД постає показником фахової зрілості, адже майбутній спеціаліст має володіти умінням самостійно знаходити шляхи розв'язання нетипових і складних професійних ситуацій. [3, С. 167].

Таблиця 1.1

Ключові атрибути СПД

Атрибути	Характеристика
Самостійність (діяльнісний компонент)	Здатність особистості планувати, виконувати та оцінювати навчальні завдання без постійного контролю. Це є показником переходу від керованої навчальної діяльності до особистісної самореалізації.
Пізнавальність (змістовий компонент)	Спрямованість на здобуття нових знань, дослідження, пошук та критичний аналіз інформації. Пізнавальна діяльність є рушійною силою розвитку інтелекту.
Діяльність (процесуальний компонент)	Свідоме та активне виконання комплексу дій (операцій) для досягнення поставленої навчальної мети. Діяльність завжди має предметність і цілеспрямованість.

Як зазначають фахівці в галузі дидактики, самостійна пізнавальна діяльність (СПД) є ключовою передумовою для розвитку таких фундаментальних академічних навичок, як критичне мислення та медіаграмотність. Ця функція СПД набуває особливої значущості в контексті змішаного навчання, де необхідність високого рівня самоорганізації детермінована частковим або повним засвоєнням навчального контенту в дистанційному форматі.

Ефективність формування СПД безпосередньо залежить від чіткого розуміння та реалізації її інтегрованої структури, яка охоплює три взаємопов'язані складові:

А. Мотиваційно-цільовий компонент

Цей компонент є первинним і виконує регулювальну функцію в процесі СПД. Відсутність стійкої внутрішньої мотивації та конкретизованої мети перетворює самостійну роботу на імітацію діяльності чи формальне виконання інструкцій.

- Мотив: Внутрішнє спонукання, що ґрунтується на пізнавальному інтересі, прагненні до саморозвитку (самовдосконалення) та усвідомленні професійної релевантності навчального матеріалу.
- Мета: Проекція бажаного кінцевого результату. Для СПД мета має відповідати двом критеріям: особистісна прийнятність (відповідність індивідуальним освітнім потребам) та конкретність (чітка визначеність і досяжність).

Б. Змістово-операційний (Змістовно-технологічний) компонент

Даний компонент відображає сукупність концептуальних знань та практичних навичок, що є необхідною умовою для успішної реалізації СПД.

- Знання: Включають не лише фактологічний матеріал, а й методологічні знання (знання про способи пізнання: методи пошуку, критерії аналізу, принципи систематизації та структурування інформації).
- Уміння та Навички: Диференціюються за функціональним призначенням:
 - Пізнавальні: Охоплюють інтелектуальні операції (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, абстрагування).
 - Організаційні: Стосуються тайм-менеджменту та управління ресурсами (планування роботи та часу, вибір оптимальних інформаційних джерел, адекватна фіксація та оформлення результатів).
 - Комунікативні: Передбачають роботу з академічними текстами, участь у фахових дискусіях та презентацію отриманих результатів.

В. Рефлексивно-оцінний (Контрольно-регулятивний) компонент

Ця складова є механізмом зворотного зв'язку, який забезпечує можливість свідомої корекції навчальної діяльності [5, с. 6].

- Контроль: Систематичний моніторинг процесу та проміжних результатів для встановлення їхньої відповідності визначеній меті.
- Самооцінка: Об'єктивна верифікація власної ефективності, а також якості виконаної самостійної роботи.

- Регуляція/Корекція: Внесення модифікацій до початкового плану, стратегії або методів роботи, що базується на результатах самоконтролю та самооцінювання.

Науковці одностайно підкреслюють фундаментальне значення самостійної пізнавальної діяльності для забезпечення якісної професійної підготовки. Дослідження провідних українських педагогів, зокрема І. Зязюна, О. Падалки та Т. Раструби, підтверджують пряму кореляцію між рівнем сформованості самостійних навичок студентів та ефективністю фахової освіти в цілому [3, 4, 6].

Особлива увага приділяється самоконтролю та рефлексії як невід'ємним складовим самостійної роботи. Зокрема, Т. Раструба акцентує на їхній критичній важливості в умовах сучасної музичної освіти, де досягнення творчого результату часто вимагає багаторазового індивідуального відпрацювання матеріалу, поєднаного з його критичним переосмисленням [6, с. 238].

Незважаючи на глибоку теоретичну розробленість сутності, структури та функцій СПД, у практико-методичній сфері залишається низка недостатньо вивчених аспектів, що потребують подальшого емпіричного дослідження:

Проблема спеціалізації методів СПД: Переважна більшість розроблених загальнопедагогічних методик орієнтована на СПД у традиційних академічних дисциплінах (як-от математика, філологія, історія). Натомість, існує дефіцит специфічних методик формування СПД у творчих, мистецьких та практико-орієнтованих галузях, де кінцевий продукт діяльності має не лише раціональний, але й художньо-емоційний вимір.

Діагностика рівня СПД із творчим компонентом: Чинні діагностичні інструменти часто є неадаптованими до оцінювання творчого компонента діяльності. Вони не надають повного уявлення про здатність здобувача освіти до художньої самооцінки та творчої саморегуляції під час виконання мистецьких завдань.

Імплементація в конкретні фахові дисципліни: Спостерігається нестача деталізованих алгоритмів та методичних рекомендацій щодо ефективного впровадження моделей СПД у межах вузькоспеціалізованих навчальних курсів, зокрема в дисципліні "Сценічна пластика".

Враховуючи окреслені науково-методичні прогалини, дане дослідження ставить собі за мету конкретизувати та адаптувати загальнотеоретичні положення про СПД до специфічних вимог та умов вивчення дисципліни "Сценічна пластика" у закладах фахової передвищої мистецької освіти (на прикладі Харківського коледжу). Це забезпечить розробку практично значущої методики, яка враховуватиме не лише пізнавальний, але й рухово-пластичний та творчий аспекти самостійної діяльності студентів.

1.2. Особливості формування самостійно-пізнавальних навичок у контексті вивчення мистецьких дисциплін

Сучасна освітня парадигма висуває до здобувачів освіти вимогу не простого акумулювання інформації, а здатності до самостійної орієнтації у динамічному фаховому середовищі. Це передбачає високий рівень розвитку критичного аналізу, порівняння, узагальнення та пошуку творчих, оптимальних рішень.

Ця вимога набуває особливої гостроти для фахівців мистецької сфери, оскільки механістичний чи рутинний підхід може призвести до професійної стагнації та нівелювання творчої індивідуальності. Ще у XIX столітті Адольф Дістерверг попереджав про небезпеку ігнорування науково-дослідницької роботи, зазначаючи, що це веде до підпадиння під вплив «демонів: механічного, рутинного, банального», спричиняючи «деревеніння, кам'яніння, опускання» [7, с. 40].

Історично необхідність формування самостійного мислення та ознайомлення студентів з методами наукового дослідження була артикульована Вільгельмом фон Гумбольдтом [8, с. 151-152]. У контексті

мистецької освіти, це означає, що формування самостійно-пізнавальних навичок (СПН) є ключовою передумовою для розвитку творчої компетентності.

Фахівець, який викладає мистецькі дисципліни, реалізує дві взаємозалежні функції:

Дослідницька функція: як мистецтвознавець або виконавець, фахівець повинен постійно здійснювати пошук нових форм, методів, інтерпретацій.

Педагогічна функція: навчання студентів творчо-дослідницькій діяльності, що є основою їхньої майбутньої професійної самостійності.

Загальні навички пізнавальної діяльності (аналіз, синтез, порівняння) трансформуються та набувають особливого змісту при вивченні мистецьких дисциплін, оскільки вони спрямовані на творчий, емоційно-чуттєвий та практично-виконавський результат.

Як підкреслюється у працях українських вчених (Н. Ничкало, Л. Лук'янова, О. Микитюк, Т. Щербань) та інших дослідників (зокрема, Лі Лань [10]), формування СПН у мистецькій сфері характеризується такими особливостями:

Інтеграція раціонального та ірраціонального: СПН охоплюють не лише логічний аналіз (наприклад, структури художнього твору чи композиції етюду), але й цілеспрямований розвиток інтуїції, художнього смаку та здатності до образного мислення.

Праксеологічна орієнтація: На противагу суто теоретичним дослідженням, СПН у мистецтві часто мають практичну спрямованість — створення постановки, етюду, чи виконавської інтерпретації. Тут самостійний пошук є інтегральною частиною творчого процесу (наприклад, самостійне опрацювання рухового матеріалу, пошук характерності, осмислення біомеханіки руху).

Дослідницька складова мистецької діяльності вимагає постійного аналізу творчих ситуацій, порівняння поставленого завдання з фактичними результатами та набуття нових знань на основі цього зіставлення. Зокрема, у

процесі роботи над сценічною пластикою, студент повинен мати навички самостійної оцінки виразності власного руху та пошуку шляхів його вдосконалення.

Формування самостійно-пізнавальних навичок (СПН) у галузі мистецької освіти є комплексним процесом, який охоплює як аудиторну, так і позааудиторну роботу, набуваючи наскрізного характеру протягом усього освітнього циклу.

А. Навчальні та кваліфікаційні роботи як елементи дослідження

Елементи науково-дослідницької діяльності традиційно інтегровані у такі ключові форми навчальної роботи:

- Курсові та дипломні роботи (проекти): Ці роботи визнано найбільш ефективною формою професійного та творчого розвитку, оскільки вони вимагають поглибленого засвоєння теоретичних знань, набуття практичних умінь, а також удосконалення навичок самостійної роботи та творчості на наукових засадах [10, с. 206]. У мистецькій сфері це може мати вигляд дослідження пластичного рішення у театральній постановці, аналізу режисерського задуму чи вивчення конкретного стилю руху.
- Спеціально сконструйовані навчальні модулі: Мова йде про модулі в рамках професійного циклу, які цілеспрямовано передбачають застосування здобувачами освіти теоретичних та емпіричних методів дослідження.

Б. Аудиторні та позааудиторні форми дослідницької діяльності

В освітній практиці успішно імплементуються дослідницькі форми, які адаптовані до специфіки мистецтва (таблиця 1.2):

Адаптація дослідницької роботи до мистецьких дисциплін

Форми дослідницької роботи	Адаптація для мистецьких дисциплін (Сценічна пластика)
Фронтальні дослідницькі завдання	Аналіз і розбір пластичного матеріалу (наприклад, стилю пантоміми) всіма студентами.
Наукова доповідь/стаття	Аналіз робіт визначних майстрів руху, створення методичної розробки щодо вивчення окремого елемента сценічного руху.
Дипломна робота	Розробка пластичного рішення вистави чи створення авторської методичної системи роботи з тілом.
Конструкція оригінального дидактичного засобу	Створення алгоритму розв'язання конкретних рухових завдань, розробка комп'ютерного програмного забезпечення (відео-аналіз руху).

Позааудиторна діяльність (зокрема, участь у студентських наукових гуртках та проблемних студіях) має ключове значення для сприяння професійній підготовці та формуванню творчого підходу до розв'язання наукових проблем. Ефективність такої роботи забезпечується позитивною внутрішньою мотивацією та регулярністю занять. Це особливо актуально, коли здобувач освіти виявляє готовність поглиблено вивчати фахову дисципліну, інвестуючи у це свій вільний час.

Європейський освітній простір відображає загальносвітову тенденцію, посилюючи увагу до дослідницької діяльності студентів через надання стипендій, грантів та створення спеціалізованих університетів [11]. Це підтверджує тезу, що професіоналізм фахівця нерозривно пов'язаний із його дослідницькою позицією [9].

Для мистецької освіти ця тенденція означає необхідність:

- Активізації обговорень та дискусій під час опрацювання творчих завдань, що стимулює критичне мислення.
- Вивчення професійних потреб студентів, що дозволяє викладачеві враховувати та коригувати суперечності між бажаним академічним

результатом та реальною межею продуктивності у вирішенні творчих завдань.

Творчо-праксеологічний характер СПН у сценічному мистецтві

Самостійно-пізнавальні навички (СПН) у контексті вивчення мистецьких дисциплін, зокрема сценічного мистецтва, набувають специфічного творчо-праксеологічного характеру. Формування цих навичок є не просто дидактичною необхідністю, а фундаментальною умовою якісної професійної підготовки. Це дає змогу студенту-актору здійснити перехід від репродуктивного виконання завдань до автономного художнього пошуку та творчої саморегуляції.

На відміну від академічних дисциплін, СПН у мистецтві вимагають інтеграції логічного аналізу (дослідницька функція) та емоційно-чуттєвої інтуїції. При цьому їхній кінцевий результат завжди має практично-виконавське втілення. Ця особливість зумовлює нагальну потребу в адаптації традиційних форм дослідницької роботи, перетворюючи їх на методи, що сприяють розвитку художньої рефлексії та об'єктивної самооцінки рухового матеріалу.

1.3. Аналіз психолого-педагогічних умов та принципів формування самостійно-пізнавальної діяльності у навчальному процесі

Формування самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) здобувачів освіти є складним, мультифакторним процесом, ефективність якого детермінується дотриманням комплексу психолого-педагогічних умов. Ці умови розглядаються як сукупність внутрішніх (психологічних) та зовнішніх (педагогічних) обставин, які забезпечують успішну реалізацію навчально-пізнавального процесу та сприяють особистісному розвитку студента [12].

А. Психологічні умови

Психологічні умови безпосередньо стосуються внутрішньої сфери здобувача освіти, його мотиваційних та когнітивних механізмів.

1. Формування стійкої внутрішньої мотивації та пізнавального інтересу: Це фундаментальна умова, оскільки СПД за своєю суттю є діяльністю, що живиться внутрішнім спонуканням. Внутрішня мотивація (інтерес до змісту, прагнення до самовдосконалення, потреба в досягненні успіху) забезпечує тривалість, глибину та високу якість самостійної роботи [13, с. 112]. Ключовим завданням є інтерналізація зовнішніх вимог (наприклад, отримання оцінки) у внутрішні установки (самореалізація).
2. Розвиток рефлексивних та метакогнітивних здібностей: Метакогніція (усвідомлення власних пізнавальних процесів) дозволяє студенту ідентифікувати свої сильні та слабкі сторони, тоді як рефлексія надає можливість критично оцінювати процес і результат власної діяльності та вносити необхідні корективи. Дослідники підкреслюють, що без рефлексії самостійна діяльність залишається неефективною і поверхневою [14].
3. Створення позитивного емоційно-вольового настрою: Вольові зусилля необхідні для подолання труднощів та доведення роботи до логічного завершення, особливо в контексті довготривалих і складних творчих завдань, які є характерними для мистецьких дисциплін. Позитивний емоційний фон підтримує стійкий інтерес і знижує ризик професійного "вигорання".

Б. Педагогічні умови

Педагогічні умови – це зовнішній вплив викладача та організація освітнього середовища, спрямовані на стимулювання та фасилітацію СПД.

1. Організаційно-методичне забезпечення самостійної роботи: Ця умова передбачає наявність чітких, структурованих і диференційованих методичних матеріалів. Вони повинні містити: конкретні цілі, завдання, детальні алгоритми виконання та критерії оцінювання самостійної роботи. Наявність

якісних методичних посібників (наприклад, [15, с. 16-17]) забезпечує студенту можливість працювати автономно.

2. Забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача та студента: Перехід від авторитарного до партнерського стилю взаємодії (суб'єкт-суб'єктні відносини) є важливим чинником стимулювання ініціативності та відповідальності студента. Викладач у цьому процесі виконує функції координатора, консультанта та фасилітатора пізнавальної діяльності.

3. Використання інноваційних та інтерактивних методів навчання: Застосування проблемного навчання, кейс-методу, проєктної діяльності та дослідницьких завдань активізує творче мислення та вимагає від студента самостійного пошуку рішення. Це особливо доцільно для дисципліни "Сценічна пластика", де ефективними є тренінгові методики та творчі майстерні.

4. Модернізація системи оцінювання та контролю: Система контролю має бути стимулюючою, діагностичною та формувальною, а не лише каральною. Впровадження накопичувальної системи оцінювання, захисту індивідуальних проєктів та використання самооцінки сприяє розвитку відповідальності за результати власної СПД.

Результативність самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти забезпечується імплементацією двоєдиної стратегії, що передбачає одночасний вплив на внутрішні та зовнішні чинники.

Викладач має безпосередньо стимулювати психологічні умови (внутрішню сферу студента), зосереджуючись на розвитку його стійкої мотивації, рефлексивних здібностей та вольових якостей. Паралельно з цим, необхідно створювати педагогічні умови (зовнішні обставини) через раціональну організацію освітнього середовища та налагодження якісної суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Така комплексна, паралельна стратегія гарантує формування активної, вмотивованої та автономної самостійності здобувача освіти.

Рис.1.1 Взаємозв'язок психологічних та педагогічних умов СПД

Аналіз взаємозв'язку психологічних та педагогічних умов формування самостійної пізнавальної діяльності (СПД) ґрунтується на розумінні їхнього цілісного та взаємозалежного впливу на суб'єкта навчання. Ці дві групи факторів не просто існують паралельно, а формують єдину систему, необхідну для розвитку творчої автономії та підвищення результативності здобувача освіти.

Наведена модель (рис.1.1) чітко ілюструє двоконтурну модель формування СПД, де зовнішні впливи тісно корелюють із внутрішніми регуляторами:

Внутрішній Контур (Психологічні Умови) виступає як особистісна готовність та внутрішній регулятор діяльності студента. Мотивація є рушійною силою СПД, оскільки внутрішній інтерес та прагнення до саморозвитку необхідні для ефективності будь-яких зовнішніх педагогічних впливів. Емоційно-вольовий стан забезпечує здатність до подолання труднощів та підтримання інтересу, що критично важливо для довготривалих

та творчих завдань, характерних для таких дисциплін, як "Сценічна пластика". Нарешті, рефлексія слугує механізмом самоконтролю та самокорекції, дозволяючи студенту критично оцінювати процес і результат роботи, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони та вносити необхідні зміни.

Зовнішній Контур (Педагогічні Умови) є організаційною та методичною основою, створюваною освітнім закладом та викладачем для стимулювання та підтримки цих внутрішніх процесів. Методичне забезпечення (чіткі інструкції, критерії, матеріали) мінімізує невизначеність, дозволяючи студенту ефективно планувати діяльність і підтримуючи його вольовий компонент. Інноваційні методи (проблемне, проєктне навчання) безпосередньо активізують мотивацію та пізнавальний інтерес, вимагаючи самостійного пошуку. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія (партнерство замість авторитарного керівництва) створює атмосферу довіри, підтримує емоційний комфорт та стимулює ініціативу. Зрештою, система оцінювання (формувальне, накопичувальне) виступає як інструмент зворотного зв'язку, який не карає, а спрямовує, розвиваючи рефлексію та підтримуючи мотивацію.

Аналіз чітко засвідчує, що всі психологічні та педагогічні умови конвергують на єдиній точці – самостійній пізнавальній діяльності (СПД), що підкреслює їхню інтегровану та взаємозалежну роль.

Педагогічні умови виступають як зовнішнє середовище та інструментарій, які мають бути цілеспрямовано налаштовані на розвиток внутрішніх психологічних передумов. Недостатньо лише надавати навчальні завдання (методичне забезпечення), якщо при цьому не здійснюється стимулювання внутрішньої мотивації здобувача освіти, не відбувається навчання рефлексії та не надається підтримка його вольовим зусиллям.

Відповідно, успіх методики формування СПД у дисципліні, як-от "Сценічна пластика", безпосередньо залежить від синхронізації цих двох контурів: внутрішнього (психологічного) та зовнішнього (педагогічного). Ця синхронізація має забезпечити планомірний перехід студента від зовнішнього керівництва до творчої самостійності та автономії.

Принципи СПД – це фундаментальні, керівні ідеї, які детермінують зміст, організацію та методику управління цим процесом [16, с. 47]. Вони формуються на основі загальнодидактичних принципів (таблиця 1.3), але мають специфічне забарвлення, обумовлене акцентом на самостійній роботі.

Таблиця 1.3

Принципи СПД

Назва принципу	Сутність та механізм реалізації	Значення для СПД
Принцип Поступовості та Системності	Передбачає послідовне ускладнення завдань, перехід від репродуктивних до творчо-пошукових. Формування СПД здійснюється поетапно.	Забезпечує міцність навичок, запобігає перевантаженню та втраті мотивації на початкових етапах.
Принцип Індивідуалізації	Врахування індивідуальних особливостей, рівня підготовки, пізнавального стилю та темпу роботи кожного здобувача. Забезпечення можливості вибору завдань різної складності.	Максимізує ефективність навчання, підтримує внутрішню мотивацію та розвиток індивідуальних здібностей.
Принцип Свідомості та Активності	Студент повинен усвідомлювати мету, завдання та значущість СПД для своєї майбутньої професії. Активність забезпечується включенням елементів дослідження.	Перетворює пасивне засвоєння на свідомий пошук, робить процес осмисленим і цілеспрямованим.
Принцип Професійної Спрямованості (Контекстуальності)	Зміст та форми самостійної роботи мають бути максимально наближені до майбутньої професійної діяльності.	Підвищує практичну значущість матеріалу, забезпечує формування професійних компетентностей.
Принцип Самоконтролю та Самооцінки	Системне навчання студентів прийомом контролю та оцінювання власних результатів за чітко визначеними критеріями.	Розвиває рефлексивні здібності та відповідальність, є основою для подальшої самоосвіти.

Формування самостійної пізнавальної діяльності (СПД) є динамічним і поетапним процесом, який відображає зростання автономії та творчої активності здобувача освіти. Дослідники традиційно виділяють три-чотири стадії цього розвитку [6].

А. Динаміка етапів формування СПД

1. Репродуктивно-наслідувальний етап (Адаптаційний): Цільовою установкою є освоєння базового комплексу знань, умінь та прийомів роботи, які задані викладачем. Діяльність студента зводиться до виконання завдань за чітким алгоритмом, повторення, тренування та копіювання зразка, що характеризується низьким рівнем автономії. Роль педагога — пряме керівництво, надання детальних інструкцій та демонстрація.
2. Частково-пошуковий етап (Перехідний): Мета полягає у застосуванні засвоєних знань у нових, але типових ситуаціях, а також у початковому самостійному пошуку джерел або методів розв'язання. Студент починає вирішувати проблемні ситуації із залученням елементів дослідження, порівняння, аналізу та узагальнення [17, с. 70]. Роль викладача трансформується у консультування, спрямування та стимулювання до самостійного вибору.
3. Креативно-дослідницький етап (Автономний): На цьому рівні відбувається самостійна постановка навчально-дослідницьких завдань, розробка оригінальних ідей та методів, що веде до творчої самореалізації. Діяльність студента включає виконання творчих, дослідницьких, міждисциплінарних проєктів, які вимагають створення нового оригінального продукту (наприклад, авторської пластичної мініатюри). Цей етап характеризується найвищим рівнем автономії та рефлексії.

Б. Взаємозв'язок етапів та мотиваційної сфери

Успішна динаміка формування СПД безпосередньо корелює з еволюцією мотиваційної сфери студента [18, с. 173]. На репродуктивному

етапі домінує зовнішня мотивація (орієнтація на оцінку чи похвалу), на частково-пошуковому — змішана (посилення інтересу до самого процесу), і лише на креативно-дослідницькому етапі домінує внутрішня мотивація (потреба у творчому самовираженні та саморозвитку).

В. Роль цифрових технологій та компетентнісного підходу

Сучасне освітнє середовище, особливо в умовах змішаного та дистанційного навчання, висуває нові вимоги до СПД і використовує інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) не лише як інструмент, але і як педагогічну умову її формування:

- Розширення доступу до ресурсів: Електронні бібліотеки, відкриті освітні ресурси (MOOCs) та відеоархіви (для мистецької освіти – записи вистав, майстер-класів) значно розширюють можливості для самостійного пізнання [6].
- Забезпечення інтерактивності та зворотного зв'язку: Застосування систем управління навчанням (LMS), таких як Moodle чи Google Classroom, дозволяє організувати неперервний самоконтроль, отримати миттєвий зворотний зв'язок на тестові завдання та підтримувати асинхронну комунікацію з викладачем.
- Створення віртуальних навчальних середовищ: Використання віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) є особливо перспективним для "Сценічної пластики", оскільки дозволяє студенту фіксувати, аналізувати та коригувати свій рух у 3D-просторі, посилюючи тим самим рефлексивний компонент СПД [19].

Компетентнісний підхід, закріплений в освітніх стандартах [20], вимагає переходу від знанневої до діяльнісної парадигми. СПД є фундаментальною основою для формування ключових компетентностей, зокрема навчання протягом життя (life-long learning), що виступає однією з найважливіших психолого-педагогічних умов успішної професійної адаптації.

Таким чином, якісно організована СПД забезпечує не просто акумуляцію знань, а здатність застосовувати їх у творчо-практичних

ситуаціях, що безпосередньо корелює з розвитком інтегральних характеристик особистості – здатності до безперервної самоосвіти та критичного оцінювання власних професійних дій.

Взаємозв'язок між формуванням СПД та ключовими компетентностями, що є життєво необхідними для майбутнього фахівця зі сценічної пластики, представлено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Зв'язок СПД із ключовими компетентностями

Ключова Компетентність	Прояв у СПД	Приклад у "Сценічній пластиці"
1	2	3
Навчання протягом життя	Здатність до безперервної самоосвіти, пошуку нової інформації та навичок.	Самостійне вивчення нової техніки сценічного руху або пластичного стилю, що не входить до програми.
Критичне мислення	Здатність до об'єктивного, логічного аналізу інформації та власних дій.	Критичний аналіз ефективності власної рухової партитури та її відповідності задуму.
Інформаційно- комунікаційна (ІК)	Здатність ефективно використовувати цифрові інструменти для пошуку, обробки та презентації інформації.	Самостійний пошук та відеоаналіз рухового досвіду (майстер-класи, вистави) для підготовки етюду.
Соціальна та громадянська	Здатність до співпраці (робота у групі над етюдом) та відповідальність за колективний результат.	Співпраця з партнером по сценічній взаємодії для досягнення синхронності та виразності.

Проведений комплексний аналіз сутності, структури та регуляторних механізмів самостійної пізнавальної діяльності (СПД) здобувачів освіти переконливо демонструє, що успішність цього процесу залежить від синергійної взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників. Формування СПД є не лінійним, а цілісним, багатовекторним процесом, що вимагає узгоджених психологічних, педагогічних та методичних зусиль.

Внутрішній (психологічний) контур охоплює фундаментальні якості особистості студента. Ключовими серед них є формування стійкої внутрішньої мотивації та розвиток рефлексивних здібностей. Саме внутрішня мотивація, що живиться пізнавальним інтересом і прагненням до самовдосконалення, слугує рушійною силою СПД, забезпечуючи її тривалість та глибину, що є особливо важливим при виконанні складних творчих завдань. Рефлексія ж, як здатність до метакогнітивного усвідомлення власних сильних і слабких сторін, дозволяє студенту здійснювати самоконтроль та самокорекцію, трансформуючи випадкову навчальну дію на свідомий, цілеспрямований пошук.

Ці внутрішні передумови мають бути підтримані зовнішнім (педагогічним) контуром, який створює сприятливе освітнє середовище. До основних педагогічних умов належить створення чіткої методичної бази, яка надає студенту структуровані інструкції, алгоритми та прозорі критерії оцінювання, мінімізуючи невизначеність і підтримуючи вольову сферу. Не менш важливим є застосування інноваційних методів (проблемне, проєктне навчання), які активізують пошукову діяльність, та встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Партнерська позиція викладача перетворює його з контролера на консультанта і фасилітатора, сприяючи ініціативності та відповідальності студента.

Висновки до 1 розділу

Проведений теоретичний аналіз наукових джерел у межах першого розділу дозволив систематизувати, уточнити та конкретизувати ключові поняття, що стосуються самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) здобувачів освіти. Це забезпечило формування науково обґрунтованого теоретичного фундаменту для розробки методики її формування, особливо в процесі вивчення специфічних мистецьких дисциплін.

Було встановлено, що СПД у сучасній педагогіці розглядається значно ширше, ніж лише форма організації навчального процесу. Вона є інтегральною

якістю особистості, що забезпечує її готовність до безперервної самоосвіти та саморозвитку у професійній сфері, виступаючи ключовою передумовою формування компетентності навчання протягом життя. СПД визначається як свідомо, цілеспрямована та внутрішньо вмотивована діяльність. Її структура є комплексною і включає три взаємопов'язані блоки, кожен з яких вимагає цілеспрямованого педагогічного впливу: мотиваційно-цільовий компонент (усвідомлення мети та стійкий внутрішній інтерес), змістово-операційний компонент (володіння знаннями та пізнавальними, організаційними навичками) та рефлексивно-оцінний компонент (здатність до самоконтролю, самооцінки та корекції). Саме розвиток рефлексії визначено як критично важливий чинник для успішного переходу студента від репродуктивного наслідування до автономної творчо-дослідницької діяльності.

Аналіз особливостей формування СПД у контексті вивчення мистецьких дисциплін, зокрема сценічного мистецтва, дозволив визначити її творчо-праксеологічний характер. Ключовою особливістю є пріоритет праксеологічної орієнтації, де кінцевий результат СПД втілюється у практичній руховій формі (етюді, композиції). Відповідно, СПД у мистецтві тісно пов'язана з розвитком творчої саморегуляції та художньої самооцінки, що зумовлює необхідність адаптації традиційних методів дослідницької роботи. Пізнавальна діяльність тут безпосередньо інтегрується з формуванням рухово-пластичної та емоційної виразності. Було встановлено, що формування СПД є наскрізним процесом, який охоплює різноманітні форми — від виконання кваліфікаційних проєктів, що містять елементи дослідження, до позааудиторної діяльності. У цьому контексті дисципліна «Сценічна пластика» визначена як унікальна платформа, що вимагає розробки специфічних методичних підходів, які забезпечують синтез інтелектуального аналізу та тілесного досвіду.

Теоретичний аналіз чітко розмежував та визначив два контури, що забезпечують ефективний розвиток СПД. Психологічні умови (внутрішній контур) стосуються мотиваційної, рефлексивної та емоційно-вольової

готовності здобувача. Їхньою основою є формування стійкої внутрішньої мотивації (інтересу до саморозвитку) та розвиток рефлексивних і метакогнітивних здібностей (усвідомлення та управління власними пізнавальними стратегіями). Педагогічні умови (зовнішній регулятор) створюють сприятливе освітнє середовище і включають: створення чіткої методичної бази; застосування інноваційних методів (проектне, проблемне навчання) для стимулювання активності; встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії (партнерство викладача, фасилітація); та використання формувальної, мотивуючої системи оцінювання. Керівні принципи (зокрема, поступовість, індивідуалізація та професійна спрямованість) забезпечують динаміку переходу студента від первинного репродуктивно-наслідувального етапу до вищого креативно-дослідницького етапу, де він здатен до автономного та творчого пошуку.

Таким чином, перший розділ створив ґрунтовну теоретичну базу, визначивши СПД як ключову компетентність фахівця мистецької сфери, її структуру, необхідні умови та принципи формування. Було встановлено, що СПД є основою для формування інших ключових компетентностей, зокрема критичного мислення та співпраці, що повністю підтверджує актуальність проблеми дослідження та необхідність розробки авторської методики.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ НАВИЧОК ТА РОЗРОБКА МЕТОДИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ «СЦЕНІЧНОЇ ПЛАСТИКИ»

2.1. Аналіз змісту та стану викладання дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв

Дисципліна «Сценічна пластика» є однією з ключових фахових дисциплін у системі підготовки здобувачів освіти за спеціальностями, пов'язаними з театральним та хореографічним мистецтвом, зокрема, на спеціальності «Сценічне мистецтво». Її значення визначається наказовою потребою формування у майбутніх акторів, режисерів та хореографів цілісного, виразного та фізично підготовленого сценічного апарату, який є основним виражальним засобом (мовою тіла) виконавця.

Сценічна пластика має інтегративний характер, охоплюючи елементи з декількох взаємопов'язаних сфер:

- Фізична підготовка: включає тренаж, розвиток сили, витривалості та гнучкості.
- Координаційне виховання: охоплює акробатику, партерну гімнастику та техніки сценічного падіння.
- Виразний рух: зосереджується на пантомімі, роботі з жестом та створенні сценічного образу.
- Спеціалізовані навички: містить такі елементи, як сценічний бій, фехтування та основи історико-побутового танцю.

Для проведення даного дослідження та аналізу системи викладання дисципліни, було використано робочу та методичну документацію Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ), отриману під час магістерського стажування та педагогічної практики. Зокрема, було

проаналізовано Робочу та Навчальну програми з дисципліни «Сценічна пластика».

Для розуміння загального обсягу та структури викладання дисципліни у ХФВКМ, необхідно проаналізувати розподіл навчальних годин. Нижче наведені дані (таблиця 2.1), які відображають співвідношення між аудиторними заняттями та самостійною роботою здобувачів освіти протягом навчальних курсів.

Таблиця 2.1

**Розподіл навчальних годин дисципліни «Сценічна пластика» у
Харківському фаховому коледжі мистецтв**

Курс	Семестр	Кількість годин (загальна)	Аудиторні (практичні)	Самостійна робота (СР)	Форма контролю
2	1-2	180	120	60	Іспит / Диф. залік
3	3-4	150	100	50	Залік
4	5	90	60	30	Іспит
Усього		420	280	140	

Джерело: Робоча програма дисципліни «Сценічна пластика» ХФВКМ

Робоча програма дисципліни (РПД) «Сценічна пластика» у ХФВКМ, згідно з навчальним планом, має чітку послідовність, яка забезпечує поступове ускладнення матеріалу – від базового тренажу до спеціалізованих навичок.

Основні змістові модулі та їхнє наповнення:

1. Модуль 1: Основи сценічного тренінгу та біомеханіки (Курс 2)

- Завдання: Розвиток фізичної витривалості, гнучкості, відчуття центру та рівноваги.
- Зміст:
 - Партерна гімнастика та акробатика: базові перекиди, стійки на лопатках, місток.

- Дихання та релаксація: зв'язок емоційного стану з тілесним затиском.
- Ритміка: відчуття метру, темпу, робота з різними музичними розмірами.

2. Модуль 2: Сценічний рух та просторова взаємодія (Курс 2)

- Завдання: Набуття навичок взаємодії з партнером та простором сцени.
- Зміст:
 - Пантоміма: «невидимі предмети», етюди на опір, вагу, фактуру; «ходіння на місці».
 - Сценічні падіння та страхування: безпечне падіння вперед, назад, на бік.
 - Робота з центром сцени: рух по діагоналях, колові переміщення, орієнтація.

3. Модуль 3: Сценічний бій та фехтування (Курс 3)

- Завдання: Оволодіння навичками імітації фізичного конфлікту та бою зброєю.
- Зміст:
 - Рукопашний бій: сценічні ляпаси, удари, штовхання, захоплення та звільнення (техніка безпеки, «обманки»).
 - Фехтування: основи роботи з короткою (шпага, рапіра) та довгою (меч) сценічною зброєю. Фокус: передача характеру персонажа через манеру бою.

4. Модуль 4: Характерна та стилізована пластика (Курс 4)

- Завдання: Застосування пластичних навичок для створення художнього образу у різних жанрах.
- Зміст:
 - Історико-побутовий танець (загальні основи): положення тіла, поклони, елементи полонезу, вальсу (для розуміння етикету епохи).

- Робота з пластичними стилями: гротеск, трагедія, комедія дель арте.
- Створення фінального пластичного етюд/композиції.

Зміст програми дисципліни «Сценічна пластика» в Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв (ХФВКМ) є класичним, ґрунтовним і повністю відповідає вимогам фахової мистецької освіти. Він традиційно базується на трьох ключових компонентах фізичної підготовки актора: тренаж (розвиток фізичних якостей), пантоміма (виразність та невербальна комунікація) та сценічний бій (безпечне моделювання конфлікту). Цей підхід забезпечує здобувачам освіти необхідний мінімум технічних та виконавчих навичок.

Однак, як часто спостерігається у закладах фахової освіти, орієнтованих на інтенсивну практичну підготовку, компонент самостійної роботи студента (СРС) у частині самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) залишається недостатньо структурованим. Наразі СРС редукується переважно до репродуктивної діяльності: відпрацювання вже засвоєних рухових елементів, повторення тренажу чи механічне заучування послідовності рухів.

Ця методична прогалина створює значне обмеження для розвитку критично важливих навичок, які виходять за межі простого виконання:

Аналіз пластики персонажа, що ґрунтується на залученні історичних, культурних чи психофізичних джерел.

Дослідження біомеханіки руху та її прямого впливу на емоційний стан сценічного образу.

Розробка власної індивідуальної програми тренування відповідно до конкретних творчих та сценічних завдань.

Саме ця недосконала структура СРС, яка фокусується на відтворенні замість пізнання, є ключовою проблемою у викладанні дисципліни та прямо обґрунтовує необхідність і актуальність даного магістерського дослідження. Метою подальшої роботи є розробка та наукове обґрунтування такої методики формування навичок СПД, яка забезпечить здобувачам освіти ХФВКМ

перехід від простого виконавства до свідомого, творчого та дослідницького підходу до власної сценічної пластики.

2.1.1. Порівняльний аналіз змісту дисципліни з іншими мистецькими закладами

Для більш об'єктивної оцінки змісту та стану викладання, доцільно провести порівняння з навчальними програмами інших провідних закладів, що готують акторів та режисерів (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2

Порівняння основних акцентів у викладанні «Сценічної пластики»

ЗВО / Коледж	Основна спеціальність	Акцент у програмі	Особливість	СРС (Самостійна робота)
1	2	3	4	5
ХФВКМ	Сценічне мистецтво	Тренаж, Сценічний бій (фехтування).	Класична школа акторської пластики.	Переважно відпрацюванн я елементів.
КНУТКіТ ім. І.К. Карпенка- Карого [21]	Акторське мистецтво	Сучасний танець (Контемпорар і), Сценічний бій.	Сильна хореографічн а база, інтеграція з сучасними течіями.	Акцент на розробці індивідуально ї пластичної теми.
КМАЕЦіМ (Коледж) [22]	Циркове мистецтво, Естрада	Акробатика, Трюк, Висотна пластика.	Силова витривалість, елементи шоу.	Творчий пошук трюкових рішень.
ЛНУ ім. І. Франка (Театральни й факультет) [23]	Актор	Пластика, Ритм, Маска.	Використанн я елементів європейської школи (Ляльковий театр, Комедія дель арте).	Аналітична робота над стилем руху.

На відміну від багатьох університетських програм, які можуть мати акцент на сучасному танці та інших новітніх напрямках, освітня програма Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ) демонструє сильну інституційну перевагу завдяки пріоритетному зосередженню на традиційній сценічній пластиці та сценічному бою.

Цей фокус забезпечує здобувачам освіти ґрунтовну базу класичних виконавських технік та навичок безпечного моделювання конфлікту, що є високо ціннісною перевагою у фаховій підготовці.

Незважаючи на високу якість аудиторного тренажу, у більшості закладів фахової мистецької освіти, включно з ХФВКМ, самостійна робота студента (СРС) залишається недостатньо інтегрованою з пізнавальною та дослідницькою функцією. СРС переважно обмежується репродуктивною площиною – простим відтворенням, багаторазовим тренуванням чи технічним закріпленням вже засвоєного матеріалу.

Це створює методологічний дисбаланс, оскільки не стимулює студента до автономного художнього пошуку, критичного осмислення та інтеграції теоретичних знань (наприклад, біомеханіки, історичних стилів) у власний виконавський досвід.

Модернізація структури СРС є критично необхідною для забезпечення переходу майбутнього фахівця від виконавчої залежності до творчої самостійності та здатності до неперервної професійної самоосвіти.

2.2. Діагностика рівня сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності у здобувачів освіти

Викладання дисципліни «Сценічна пластика» у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв (ХФВКМ) традиційно ґрунтується на практично-тренінговому методі. Основними використовуваними методиками є:

- Метод показу та наслідування: Демонстрація викладачем конкретного елемента (наприклад, базової позиції або техніки сценічного удару) з

подальшим точним відтворенням студентами. Цей підхід забезпечує швидке освоєння технічної бази та є фундаментом для формування виконавчої майстерності.

- Етюдний метод: Створення та публічний показ невеликих пластичних композицій (етюдів), які вимагають синтезу та застосування освоєних технічних елементів у заданих художніх обставинах. Він сприяє розвитку творчої уяви та здатності до рухового синтезу.
- Ігровий метод: Використання елементів гри та імпровізації з метою зняття фізичних і психологічних затисків, стимулювання миттєвої реакції та досягнення пластичної свободи.

Обмеження та необхідність переходу до дослідницької функції

Хоча поточний стан викладання забезпечує високий рівень виконавчої майстерності, він обмежує креативно-пошукову функцію студента. Для формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) необхідно, щоб здобувач освіти здійснив перехід від репродуктивного повторення до автономного дослідження, що включає такі стадії:

1. Формулювання проблеми: Самостійна постановка художньо-пластичного завдання (наприклад, визначення фізичного стану, необхідного для відображення внутрішнього конфлікту персонажа, або прогнозування зміни ходи героя після травматичної події).
2. Пошук та аналіз рішень: Дослідження та аналіз біомеханіки руху, вивчення першоджерел (живопису, скульптури, кіно) та пошук пластичних аналогій для вирішення поставленої проблеми.
3. Розробка власного тренінгу: Створення індивідуального комплексу вправ (або обґрунтована модифікація наявних) для досягнення конкретної художньої чи технічної мети.

Дисципліна викладається у спеціалізованому пластичному залі, що має необхідне обладнання (мати, дзеркала, аудіосистема, реквізит) для забезпечення безпеки та ефективності тренувань. Таким чином, фізичне

середовище для навчання є ідеальним, проте методичне середовище вимагає корекції.

Для наукового обґрунтування необхідності розробки нової методики формування навичок СПД було проведено детальний аналіз поточної практики викладання навчальної дисципліни «Сценічна пластика» у ХФВКМ (таблиця 2.3). Дослідження охопило ключові аспекти: зміст програми, методику викладання та організацію самостійної роботи студентів (СРС). Виявлення сильних сторін та, головне, проблемних зон дозволило чітко визначити пріоритетні напрямки для подальшої методичної модернізації.

Таблиця 2.3

**Аналіз та виявлення проблемних зон викладання навчальної
дисципліни «Сценічна пластика» у ХФВКМ:**

Аспект	Стан в ХФВКМ	Висновок
1	2	3
Зміст програми	Класичний, ґрунтовний (тренаж, пантоміма, бій).	Відповідний, але з обмеженою інтеграцією сучасних методик самостійного пошуку.
Методика викладання	Переважає тренінгова, показова.	Сприяє виконавчій майстерності, але недостатньо розвиває пошукову функцію.
Самостійна робота (СРС)	Орієнтована на відтворення та закріплення.	Проблемна зона: Недостатньо завдань для розвитку самостійно-пізнавальної діяльності (аналіз, самотренування, розробка).

Виявлена проблема недосконалої структури самостійної роботи студента (СРС), що переважно зводиться до репродуктивної діяльності, безпосередньо підтверджує актуальність даної магістерської роботи. Для підвищення професійної компетентності здобувачів освіти Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ) виникає наказова потреба

розробити та імплементувати методику, яка змістить акцент СРС від простого відтворення до самостійного пізнання та творчого дослідження пластики.

Для подальшої розробки методики та верифікації її ефективності було визначено критерії та показники сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) у здобувачів освіти [24].

Самостійна пізнавальна діяльність (СПД) у контексті сценічної пластики визначається як інтегративна здатність здобувача освіти до усвідомленого та ініціативного планування, реалізації та оцінювання власної пластичної роботи, демонструючи при цьому автономність і не потребуючи постійного прямого керівництва педагога.

Для об'єктивної оцінки рівня сформованості цієї здатності були виділені три основні критерії:

1. Когнітивно-аналітичний критерій: Цей критерій відображає здатність до усвідомленого аналізу, рефлексії та теоретичного обґрунтування обраного пластичного рішення.

- Показники: Демонстрація знання теоретичних основ біомеханіки та інших суміжних дисциплін; уміння аргументовано обґрунтувати вибір рухів для створення сценічного персонажа; а також здатність до пластичної самооцінки виконаної роботи.

2. Пошуково-творчий критерій: Він охоплює здатність до самостійного пошуку, генерування нових рухових рішень та розробки індивідуального тренінгу.

- Показники: Виявлення ініціативності у пошуку джерел натхнення та інформації (мистецтво, наука); здатність до створення власних етюдів чи модифікованих вправ; а також уміння адаптувати відомі елементи відповідно до творчого завдання.

3. Організаційно-вольовий критерій: Цей критерій відображає здатність до самодисципліни, ефективного планування часу та систематичного впровадження самостійних занять.

○ Показники: Системність самотренувань поза аудиторними заняттями; дотримання розробленого плану СРС; а також здатність доводити розпочату фізичну роботу до якісного кінцевого результату, що вимагає вольових зусиль.

На основі цих критеріїв було виділено чотири рівні сформованості навичок СПД, що дозволило провести початкову діагностику експериментальних груп (таблиця 2.4):

Таблиця 2.4

Рівні сформованості навичок СПД

Рівень	Характеристика
1	2
I. Низький (Репродуктивний)	Здобувач освіти здатний лише відтворювати рухи за прямим показом. Не виявляє ініціативи, не може самостійно сформулювати пластичну проблему персонажа. СРС виконується формально, без усвідомлення мети.
II. Середній (Адаптивний)	Здобувач освіти здатний застосовувати вивчені елементи у нових, але подібних умовах (адаптувати). Може частково проаналізувати свою роботу, але потребує постійного контролю та корекції з боку викладача. СРС орієнтована на закріплення.
III. Достатній (Продуктивний)	Здобувач освіти здатний самостійно формулювати пластичну проблему, шукати джерела та пропонувати власні варіанти вирішення. Може розробити простий комплекс самотренувань. Виявляє ініціативу та системність у роботі.
IV. Високий (Творчий)	Здобувач освіти системно інтегрує теоретичний аналіз, творчий пошук та самоорганізацію. Здатний створювати інноваційні рухові рішення, розробляти складні, унікальні тренувальні програми та критично оцінювати їх ефективність.

Проведена первинна діагностика студентів, які вивчають дисципліну «Сценічна пластика» (на вибірці обсягом 30 здобувачів освіти, згідно з Додатком А), підтвердила висунуту гіпотезу щодо недостатнього рівня розвитку окремих критеріїв самостійної пізнавальної діяльності (СПД).

Висновки дослідження чітко засвідчили домінування репродуктивного підходу у самостійній роботі студентів (СРС), що вимагає невідкладного методичного втручання.

Когнітивно-аналітичний критерій: Серед вибірки переважає середній рівень сформованості. Здобувачі освіти демонструють задовільне знання термінології та базових принципів, проте часто виявляють утруднення у проведенні глибокого причинно-наслідкового зв'язку між психологічним станом персонажа та його пластичною експресією без прямої підказки викладача.

- Пошуково-творчий критерій: Більшість здобувачів освіти (понад 65%) демонструють низький та середній рівні. Вони виявляють пасивну позицію, очікуючи готових завдань та рішень від педагога, та неохоче беруться за самостійну розробку оригінальних пластичних елементів чи власних програм тренінгу. Цей факт свідчить про дефіцит творчої ініціативності та автономного пошуку.
- Організаційно-вольовий критерій: Спостерігається значний дисбаланс. Незважаючи на загалом високу дисциплінованість під час аудиторних занять, системність самостійної роботи поза навчальним приміщенням виявилася низькою. Це прямо вказує на недостатню сформованість навичок самоорганізації та самоконтролю в умовах навчального процесу.

Результати діагностики чітко окреслили домінанту репродуктивного виконавства у СРС, що стало відправною точкою для розробки та подальшого впровадження авторської методики.

Ця методика спрямована на цілеспрямоване формування саме продуктивного та творчого рівнів самостійно-пізнавальної діяльності, особливо фокусуючись на розвитку пошуково-творчого та організаційно-вольового критеріїв.

2.3. Розробка методики формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності у процесі викладання «Сценічної пластики»

Розробка авторської Методики формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) у здобувачів освіти Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ) у процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» ґрунтувалася на системному аналізі теоретичних положень вітчизняних та зарубіжних науковців у галузі педагогіки та психології, а також на узагальненні практичного досвіду викладання мистецьких дисциплін.

I. Теоретичний Фундамент

В основу розробленої методики покладено ключові освітні підходи:

- Особистісно орієнтований підхід: Передбачає визнання студента активним суб'єктом навчального процесу та створення сприятливих умов для його самореалізації й розвитку індивідуальних здібностей [25, с. 40].
- Діяльнісний підхід: Акцентує на тому, що засвоєння знань та формування навичок відбувається через активну пізнавальну діяльність [26].
- Компетентнісний підхід: Орієнтує на формування інтегративної здатності застосовувати набуті знання та навички (включаючи навички СПД) у професійній діяльності [27, 28].

На основі аналізу наукових джерел було уточнено сутність поняття «навичка СПД» у контексті сценічного мистецтва: це інтегрована здатність до самостійного пошуку, аналізу, систематизації та практичного застосування знань і прийомів з метою вдосконалення власного фізичного апарату, пластичної виразності та створення сценічного образу [29].

II. Етапи розробки методики

Процес розробки методики мав послідовний та структурований характер і включав такі ключові етапи:

1. Діагностично-аналітичний етап: Проведення дослідження стану сформованості навичок СПД у студентів коледжу (аналіз навчальних програм, спостереження за навчальним процесом, опитування викладачів та студентів). Головною метою було визначення проблемних зон та конкретних дефіцитів у навичках самостійного навчання, характерних для майбутніх акторів.

2. Концептуально-моделюючий етап: Розробка концептуальної моделі методики, її цільових установок, керівних принципів, структури та змістового наповнення. На цьому ж етапі було сформульовано критерії та показники ефективності.

3. Експериментально-практичний етап: Створення, апробація та пілотне впровадження конкретних методичних прийомів, завдань та форм організації СПД, інтегрованих у програму дисципліни «Сценічна пластика».

4. Коригувально-узагальнюючий етап: Здійснення оцінки результатів апробації, внесення необхідних коректив та фінальне оформлення авторської методики.

Сформована концептуальна модель методики базується на чотирьох взаємопов'язаних блоках: цільовий, змістовий, організаційно-процесуальний, діагностично-результативний (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристика основних блоків методики формування навичок СПД

Блок	Основне призначення	Ключові елементи
1	2	3
Цільовий	Визначення кінцевого результату та завдань.	Мета: Сформувати стійкі навички СПД як основу професійної компетентності актора. Завдання: Мотивація, оволодіння техніками самонавчання, самоконтроль.
Змістовий	Визначення навчального матеріалу та його структури.	Інтеграція теоретичного (біомеханіка, історія руху) та практичного (етюди, вправи) матеріалу. Створення "Пластичного банку знань".

Продовження табл.2.5

1	2	3
Організаційно-процесуальний	Опис форм, методів та етапів реалізації методики.	Використання інтерактивних методів, індивідуальні консультації, трьохрівнева система завдань.
Діагностично-результативний	Оцінка ефективності та корекція.	Критерії та показники сформованості навичок СПД. Діагностичний інструментарій (тести, самозвіти, практичні покази).

Ефективність розробленої авторської методики формування самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) забезпечується дотриманням низки керівних принципів, які були адаптовані з урахуванням специфіки сценічної пластики [30, 31]:

- Принцип свідомості та активності: Вимагає від студента чіткого усвідомлення цілей, завдань та очікуваного результату власної самостійної роботи, що безпосередньо сприяє підвищенню його внутрішньої мотивації.
- Принцип індивідуалізації: Передбачає диференціацію завдань СПД відповідно до індивідуального рівня фізичної підготовки, пластичної обдарованості та швидкості засвоєння навчального матеріалу кожним здобувачем освіти.
- Принцип системності та послідовності: Навички СПД повинні формуватися поетапно та прогресивно, забезпечуючи логічний перехід від простих репродуктивних завдань до складних творчо-пошукових.
- Принцип саморегуляції та зворотного зв'язку: Навчальний процес має ґрунтуватися на постійній рефлексії студента щодо власних рухових дій та їх подальшої корекції. У цій взаємодії викладач виступає у ролі фасилітатора та консультанта.

Авторська методика структурно передбачає трьохрівневу систему організації самостійно-пізнавальної діяльності [32], що відповідає логіці

професійного зростання та наростання автономії майбутнього актора в умовах фахової підготовки у коледжі.

1. Репродуктивно-адаптаційний рівень

Мета: Формування базової мотивації та навичок відтворення і самоконтролю.

- *Особливості:* Основна увага приділяється освоєнню термінології, базових пластичних елементів та техніки безпеки. СПД має переважно репродуктивний характер.
- *Форми СПД:*
 - Конспектування теоретичного матеріалу з обов'язковою графічною фіксацією рухів та поз (створення «Пластичного атласу»).
 - «Руховий щоденник»: Щоденна фіксація виконаних вправ, відчуттів, виявлення власних проблемних зон та постановка цілей на наступний день.
 - Тренувальні цикли: Самостійне повторення заданих викладачем комплексів вправ для розвитку гнучкості, координації, балансу.
- *Методична підтримка:* Використання відеоматеріалів (записи зразкових виконань) та літературних фахових джерел [33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40].

2. Частково-пошуковий (конструктивний) рівень

Мета: Розвиток аналітичних навичок та здатності до вибору оптимальних рішень.

- *Особливості:* СПД набуває конструктивного, частково-пошукового характеру. Студенти вчаться не просто повторювати, а модифікувати та комбінувати руховий матеріал.
- *Форми СПД:*
 - Аналітичні завдання: Порівняльний аналіз пластики акторів у різних постановках (наприклад, різних версій «Гамлета»). Самостійний пошук біомеханічного обґрунтування рухових рішень.

- Створення етюдів-комбінацій: Студентам пропонується самостійно скласти міні-етюд на задану тему, використовуючи освоєні елементи (наприклад, «Боротьба стихій»), з подальшим самообґрунтуванням обраної пластики.
- Робота з літературою: Самостійний пошук та вивчення матеріалів з історії сценічного руху, фехтування, акробатики, необхідних для створення сценічного образу.
- *Методична підтримка:* Проблемні лекції, міні-дискусії, індивідуальні консультації з коригування самостійно створених етюдів.

3. Творчо-пошуковий (креативний) рівень

Мета: Формування навичок самостійної творчої діяльності та самовдосконалення.

- *Особливості:* СПД має творчо-креативний характер. Студенти здатні самостійно формулювати завдання, обирати методи їх вирішення та оцінювати результат. Цей рівень є інтеграційним для майбутньої дипломної роботи.
- *Форми СПД:*
 - Самостійна розробка пластичного рішення ролі: Студент, отримавши роль, має самостійно дослідити пластичні характеристики персонажа (вік, темперамент, соціальний статус), обґрунтувати вибір рухової лексики та розробити комплекс спеціальних тренувальних вправ для втілення цього рішення.
 - Проектна робота «Пластична лабораторія»: Створення індивідуального або групового пластичного проекту (хореографічна мініатюра, фрагмент сценічного бою), що вимагає самостійного вибору музики, костюма, режисерського рішення та його пластичного втілення.
 - Самодіагностика та самокорекція: Систематичне використання відеозапису власних репетицій та публічних показів з метою критичного аналізу та самостійної розробки плану подальшого

вдосконалення (за принципом «актор – сам собі режисер і педагог») [39].

- *Методична підтримка*: Творчі майстерні, публічні захисти пластичних проєктів з подальшою колегіальною оцінкою та рецензуванням.

Успішна реалізація авторської методики у Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв (ХФВКМ) вимагає не лише розробки змістового наповнення завдань, але й відповідного методичного забезпечення та створення сприятливих організаційних умов.

Окрім традиційних педагогічних методів (показ, пояснення, тренування), методика активно інтегрує інтерактивні та пошукові методи, які цілеспрямовано стимулюють самостійність та творчу активність здобувачів освіти:

- Метод «Пластична імпровізація з обмеженням»: Студенту пропонуються жорсткі зовнішні рамки (наприклад, використання лише певного суглоба, або дія в умовах змодельованого сильного вітру). Таке обмеження змушує його самостійно шукати незвичні та виразні рухові рішення, активізуючи креативний пошук [41].
- Метод «Педагогіка співробітництва»: Викладач формує установку на суб'єкт-суб'єктну взаємодію, підкреслюючи, що остаточна відповідальність за якість засвоєння навчального матеріалу та професійний розвиток лежить на самому студенту [42, с. 43].
- «Портфоліо пластичного розвитку»: Цей інструмент передбачає накопичення здобувачем освіти всіх результатів його самостійної пізнавальної діяльності (конспекти, щоденники спостережень, етюди, фото- та відеоматеріали). Портфоліо слугує не лише засобом для рефлексії та самооцінки, але й виступає інструментом накопичувальної оцінки рівня сформованості навичок СПД [35].

Впровадження методики вимагає дотримання низки умов:

1. *Кадрове забезпечення*: Викладачі мають бути підготовлені до ролі консультантів та фасилітаторів, а не лише трансляторів знань. Необхідне підвищення кваліфікації педагогів у сфері методики організації СПД.
2. *Інформаційно-освітнє середовище*: Наявність доступу до спеціалізованої літератури, відеотек та електронних ресурсів, що дозволяють студентам самостійно досліджувати питання сценічного руху.
3. *Мотиваційно-ціннісне середовище*: Створення атмосфери творчої свободи, де заохочується ризик, пошук, помилки та самостійний експеримент. Оцінювання СПД має бути спрямоване не лише на результат, але й на процес самостійної роботи.

Оцінка ефективності авторської методики є невід'ємною частиною її розробки та впровадження. Діагностика здійснюється за допомогою системи критеріїв та показників, що охоплюють усі компоненти СПД (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Критерії оцінювання та показники компонентів СПД

Компонент СПД	Критерій оцінювання	Показники сформованості
Мотиваційно-ціннісний	Стійкість пізнавального інтересу та відповідальність.	Частота добровільного виконання додаткових завдань; Самооцінка важливості пластики для професії; Рівень самодисципліни.
Змістово-операційний	Здатність до пошуку, аналізу та систематизації інформації.	Швидкість пошуку інформації; Обґрунтованість вибору пластичних прийомів; Якість самостійно розроблених комплексів вправ.
Регулятивно-рефлексивний	Здатність до самоконтролю, самокорекції та об'єктивної оцінки.	Наявність та якість «Рухового щоденника»; Адекватність самооцінки власної пластики; Успішність корекції рухів за результатами самоаналізу.

Для забезпечення об'єктивної та багатоаспектної оцінки сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД), впроваджується комплексна система діагностики, яка поєднує різноманітні інструменти:

- Комплексні тестові завдання (Додаток Б): Використовуються для верифікації знань термінологічного апарату, теоретичних основ біомеханіки та історії сценічної пластики, що корелюють з когнітивно-аналітичним критерієм.
- Аналіз портфоліо пластичного розвитку: Дозволяє оцінити якість письмових, графічних та відеоматеріалів, створених у процесі СПД, що відображає пошуково-творчий та організаційно-вольовий критерії. Цей інструмент надає можливість оцінити системність самотренувань та глибину рефлексії.
- Практичні покази та захист етюдів: Є ключовим методом оцінювання, який передбачає оцінку самостійно розроблених студентами пластичних етюдів, композицій або тренінгових комплексів з їх подальшим теоретичним обґрунтуванням (захистом). Цей підхід інтегративно перевіряє здатність студента застосовувати теоретичні знання у творчо-практичній площині.

Таким чином, розроблена авторська методика являє собою цілісну, структуровану, трьохрівневу систему, яка забезпечує послідовне та цілеспрямоване формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності у здобувачів освіти Харківського фахового вищого коледжу мистецтв у процесі викладання «Сценічної пластики». Головним результатом її впровадження є трансформація студента з об'єкта навчання на активного суб'єкта творчого самовдосконалення, здатного до автономного художнього пошуку та безперервної професійної самоосвіти.

2.3.1. Розробка змісту самостійної роботи студентів з дисципліни «Сценічна пластика»

I. Зміст самостійної роботи на початковому рівні

На початковому етапі основний зміст самостійної роботи спрямований на адаптацію здобувачів освіти до специфіки дисципліни, формування базової мотивації та оволодіння технікою самоорганізації навчального процесу.

1. Самостійне опрацювання теоретичних основ

Зміст теоретичної самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти зосереджений на засвоєнні базової термінології та нормативно-методичних основ дисципліни. Студенти здійснюють автономне опрацювання матеріалів, що стосуються анатомії та біомеханіки сценічного руху. Основний фокус спрямований на ідентифікацію та розуміння функцій ключових суглобів, м'язових груп, а також засвоєння принципів їхньої взаємодії (наприклад, антагонізм, синергізм, реципрокна інервація).

Ключовим елементом, що забезпечує глибоке та стійке засвоєння теоретичного матеріалу, є не просто рецептивне читання, а його активна графічна фіксація. Здобувачам освіти пропонується створити «Пластичний атлас» – ілюстрований конспект (Додаток В). У цьому атласі кожен освоєний теоретичний термін (наприклад, «центр ваги», «імпульс», «ізоляція», «протидія») має бути супроводжений авторським графічним зображенням або схемою його практичного застосування у русі.

Такий підхід стимулює візуальне та кінестетичне запам'ятовування (теорія подвійного кодування), перетворюючи абстрактні анатомічні чи фізичні поняття на конкретні рухові образи. Створення атласу дозволяє студенту-виконавцю інтерналізувати теоретичні знання, тобто перевести їх з рівня зовнішньої інформації на рівень власного тілесного досвіду та свідомої рухової саморегуляції.

2. Формування навичок самоконтролю та самоаналізу

Центральним елементом змістового наповнення практичної самостійної пізнавальної діяльності (СПД) на цьому рівні є ведення «Рухового щоденника» (Приклад: Додаток Г). Це завдання функціонує як ключовий інструмент формування навичок регулятивно-рефлексивного компонента СПД.

Зміст щоденника передбачає структуровану фіксацію та аналітичне осмислення виконаної роботи, що охоплює:

- Фіксація виконаних вправ: Здійснюється детальний опис вправ, призначених викладачем для самостійного відпрацювання (наприклад, комплекс на розвиток гнучкості чи координації), із зазначенням кількісних параметрів (час, кількість повторів, рівень складності).
- Самоаналіз результатів: Щоденна фіксація кінестетичних відчуттів, ідентифікація "слабких зон" власного фізичного апарату та об'єктивна оцінка якості виконання (наприклад, «Утримання балансу на правій нозі ускладнене через недостатню силу м'язів-стабілізаторів та недостатній контроль центру ваги»).
- Постановка цілей: Формулювання конкретних, вимірних і часово визначених цілей на наступний самостійний тренувальний цикл (наприклад, «Забезпечити збільшення часу утримання стійки на 10 секунд протягом наступного тижня тренувань»).

Цей методичний прийом сприяє переходу здобувача освіти від суб'єктивного, емоційного сприйняття власного тіла до об'єктивного, аналітичного осмислення та управління руховою активністю [43]. Таким чином, «Руховий щоденник» перетворює рутинне тренування на свідомий процес самовдосконалення через рефлексію та самокорекцію.

3. Самостійні тренувальні цикли

Практичний зміст СПД включає багаторазове, свідоме повторення та відпрацювання базових рухових елементів, заданих викладачем: елементи сценічного бою (падіння, перекиди, страхування), базові акробатичні елементи та вправи на розвиток фізичних якостей (сила, витривалість, гнучкість). Завданням студента є не просто повторити, а досягти автоматизму

у виконанні, що вимагає систематичності та самодисципліни – ключових ознак сформованої навички СПД.

II. Зміст самостійної роботи на Частково-пошуковому рівні

На цьому рівні зміст СПД ускладнюється. Здобувачі освіти переходять від репродукції до пошуку, порівняння та конструктивної модифікації пластичного матеріалу.

1. Порівняльно-аналітична робота з джерелами

Самостійна робота зі знаннями набуває аналітичного характеру. Студенти самостійно шукають інформацію та здійснюють порівняльний аналіз різних шкіл сценічного руху.

- **Історія пластики:** Зміст СПД включає самостійне вивчення та порівняння принципів роботи театральних реформаторів. Здобувачі освіти мають не просто описати, а виявити спільне та відмінне у підходах до пластичного виховання актора, що вимагає навичок систематизації та критичного мислення [44].
- **Аналіз сценічних постановок:** Студентам пропонується самостійно знайти та проаналізувати відеозаписи різних постановок однієї п'єси (наприклад, «Ромео і Джульєтта»), щоб визначити, як різні режисери та виконавці використовували пластику для розкриття одних і тих же образів (наприклад, пластика Ромео у різних вікових категоріях акторів).

2. Самостійне створення етюдів-комбінацій

Практичний зміст СПД спрямований на розвиток навичок конструктивної діяльності. Замість відтворення заданих комплексів, здобувачі освіти отримують проблемно-пошукові завдання:

- **Етюд «Пластична метафора»:** Необхідно самостійно розробити та показати етюд, що відображає певну абстрактну ідею чи поняття (наприклад, «Заздрість», «Влада», «Незламність») за допомогою виключно рухових елементів, які студент обирає та комбінує самостійно.

- **«Конструктор рухових елементів»:** Студентам видається набір рухових елементів (наприклад, три види падінь, два види стрибків, один елемент акробатики), які вони мають самостійно скомбінувати у логічний, виразний міні-сценічний епізод, обґрунтувавши кожен комбінацію. Ця робота вимагає навичок самостійного планування рухової композиції.

3. Формування «Пластичного банку знань»

На цьому рівні студенти починають самостійно поповнювати свій теоретичний багаж. Зміст СПД включає пошук та систематизацію матеріалів, що виходять за рамки основної навчальної програми, але є важливими для акторської професії (наприклад, основи єдиноборств, елементи історичних танців, основи сценічного гриму, пов'язані з пластичним образом). Ця діяльність формує навичку проактивного пошуку професійно значущої інформації.

III. Зміст самостійної роботи на Творчо-пошуковому рівні

На завершальному етапі навчання змістове наповнення самостійної пізнавальної діяльності (СПД) повністю переходить у площину творчості, автономної розробки художніх рішень та самодіагностики. Здобувачі освіти функціонують як самостійні дослідники та творці власного сценічного апарату.

Центральним, найбільш комплексним і вагомим завданням СПД на цьому рівні є самостійна розробка пластичного рішення ролі. Це завдання слугує інтегратором усіх набутих раніше навичок і вимагає виконання низки взаємопов'язаних дослідницьких етапів:

1. *Аналіз персонажа:* Здобувач освіти автономно здійснює глибинний аналіз драматичного матеріалу (п'єси), визначаючи пластичні детермінанти персонажа, які включають його вік, темперамент, соціальний статус та детальний психологічний стан.
2. *Вибір рухової лексики:* Студент самостійно обирає та обґрунтовує, які саме елементи сценічної пластики (наприклад, конкретні прийоми

пантоміми, акробатичні чи танцювальні елементи, специфічна хода) будуть найбільш доречними та виразними для створення цілісного сценічного образу.

3. *Розробка індивідуального тренінгу:* Найбільш значущим елементом є самостійне створення персонального комплексу вправ, цілеспрямовано спрямованого на розвиток тих фізичних якостей, які необхідні саме для виконання цієї конкретної ролі (наприклад, якщо роль вимагає високої витривалості та швидкості реакції, студент автономно розробляє інтервальний тренінг) [45].

Саме ця робота демонструє найвищий рівень сформованості навичок СПД — здатність до самопроектування власного професійного розвитку через дослідження та індивідуалізацію тренувального процесу.

2. Проєктна діяльність «Пластична лабораторія»

Зміст цієї форми СПД полягає у самостійному створенні комплексного мистецького продукту, що виходить за рамки навчальної програми.

- **Творчі завдання:** Студенти самостійно обирають тему для пластичного міні-перформансу (наприклад, «Трагедія війни», «Людина і машина», «Самотність»).
- **Самостійний пошук ресурсів:** Вони самостійно підбирають музичний супровід, елементи костюма, реквізит та освітлення.
- **Режисерське та виконавське рішення:** Здобувачі освіти виступають одночасно в ролі режисера-постановника та виконавця, повністю відповідаючи за кінцевий художній результат. Цей проєкт завершується публічним захистом та саморецензуванням, що є найвищою формою самоконтролю та рефлексії [46].

3. Самодіагностика та постійна корекція

На цьому рівні зміст СПД включає постійне використання технічних засобів для самоаналізу. Студенти самостійно здійснюють відеофіксацію своїх репетицій, показів та етюдів, а потім проводять критичний розбір відзнятого матеріалу. Зміст самостійної роботи включає:

- **Формування Плану корекції:** На основі самоаналізу відеозапису, студент розробляє конкретний, покроковий план вдосконалення рухової техніки або виразності.
- **Накопичення «Портфоліо пластичного розвитку»:** Це фінальний, інтегративний елемент змісту СПД, який містить усі результати самостійної роботи за роки навчання: щоденники, аналізи, креативні етюди, відеофрагменти, обґрунтування пластичних рішень. Портфоліо стає матеріальним доказом сформованості всіх компонентів навичок СПД.

Для забезпечення ефективності розробленого змісту самостійної роботи, необхідно впровадити відповідне методичне забезпечення та організаційні форми, які сприяють розвитку СПД.

Ефективна самостійна робота неможлива без доступу до якісних і різноманітних інформаційних ресурсів. Зміст СПД вимагає, щоб викладачі забезпечили, а студенти самостійно використовували:

- **Електронні бібліотеки** з мистецтва, філософії руху та акторської майстерності.
- **Відеотека** з записами видатних пластичних вистав, майстер-класів з різних видів сценічного руху (фехтування, акробатика, пантоміма, бій).
- **Спеціалізовані онлайн-ресурси** з анатомії та біомеханіки, адаптовані для потреб акторів.

Хоча робота є самостійною, контроль та зворотний зв'язок є необхідними для корекції. Зміст СПД передбачає регулярне використання таких форм контролю:

- **Індивідуальні консультації:** Викладач не "читає" матеріал, а коригує та спрямовує пошукову діяльність студента. Наприклад, студент приносить на консультацію самостійно розроблений пластичний етюд, і викладач спільно зі здобувачем освіти аналізує його біомеханічну та художню доцільність, заохочуючи студента самостійно знайти краще рішення.

- **Захист завдань СПД:** Теоретичні та практичні завдання (наприклад, аналіз пластики актора або захист рухового щоденника) виносяться на обговорення групи, де інші студенти також виступають у ролі критиків та аналітиків. Це стимулює об'єктивність та відповідальність за якість самостійної роботи [47].

3. Диференціація завдань як стимул СПД

Для підтримки принципу індивідуалізації, зміст СПД включає диференційовані завдання:

- **Базовий рівень:** Репродуктивні завдання, обов'язкові для всіх (наприклад, заучування 10 ключових термінів або відпрацювання 5 падінь).
- **Оптимальний рівень:** Частково-пошукові завдання (наприклад, порівняльний аналіз двох систем пластики або створення простого етюд).
- **Творчий (поглиблений) рівень:** Завдання, які виконуються за бажанням, але необхідні для найвищої оцінки (наприклад, науково-дослідна робота, присвячена історії мімічних жанрів, або розробка пластики для всього курсового спектаклю). Така диференціація створює умови для самостійного вибору траєкторії пізнавальної діяльності, що є найважливішим показником сформованості навичок СПД [49].

Розроблений зміст самостійної пізнавальної діяльності (СПД) з дисципліни «Сценічна пластика» для здобувачів освіти Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ) являє собою цілісну, структуровану, трьохрівневу систему, яка забезпечує послідовне формування та наростання автономії студентів.

Головний концептуальний акцент змісту СПД спрямований на фундаментальну педагогічну трансформацію: перетворення здобувача освіти з об'єкта навчання на активного, свідомого суб'єкта творчо-пізнавальної діяльності.

Цей перехід від репродуктивного виконання до автономного дослідження та самопроекування є критичною запорукою професійної успішності у майбутній акторській або режисерській діяльності.

Змістове наповнення СПД структуровано таким чином, щоб забезпечити інтеграцію теоретичного аналізу (знання біомеханіки, драматургії) з праксеологічною реалізацією (рухове виконання, етюдна робота).

Це дозволяє формувати комплексну професійну компетентність, де здатність до критичного осмислення та саморегуляції стає невід'ємною частиною художньої виразності та технічної майстерності виконавця. Таким чином, методичне забезпечення СПД безпосередньо слугує формуванню фахівця, здатного до безперервної самоосвіти та творчої ініціативності у професійному середовищі.

Висновки до розділу 2

Проведений комплексний аналіз стану викладання дисципліни «Сценічна пластика» в Харківському фаховому вищому коледжі мистецтв (ХФВКМ), її порівняння з практикою провідних мистецьких закладів та первинна діагностика рівня сформованості навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) у здобувачів освіти сформували потужну теоретико-емпіричну базу для розробки адекватної та ефективної методики. Дослідження однозначно підтвердило наявність значного методологічного розриву між декларативною вимогою до автономності та самостійності студента-актора у професійній діяльності та фактичним, низьким станом сформованості необхідних для цього навичок СПД саме у сфері сценічної пластики.

Аналіз змісту дисципліни, проведений у підрозділі 2.1, чітко засвідчив, що навчальна програма в ХФВКМ, попри її загальну відповідність освітньому стандарту, має традиційно репродуктивний ухил. Основний акцент зміщується на алгоритмічне засвоєння та відтворення рухових елементів за прямим показом викладача. Це суттєво обмежує простір для індивідуального творчого

пошуку, критичного аналізу та усвідомленої рефлексії над руховою проблемою.

Порівняльний аналіз із практикою провідних закладів вищої мистецької освіти виявив, що сучасні освітні підходи інтегрують значно більшу частку проблемно-орієнтованих та дослідницьких завдань. Ці завдання вимагають від студента самостійного аналізу біомеханічних закономірностей, драматургічного обґрунтування пластичного рішення та індивідуального планування власного фізичного розвитку. Наявність цього розриву засвідчила нагальну потребу у методичній модернізації викладання «Сценічної пластики» шляхом цілеспрямованого посилення ролі СПД.

Емпірична частина дослідження, представлена у підрозділі 2.2, повністю підтвердила висунуту гіпотезу. Діагностика, проведена за трьома основними критеріями – когнітивно-аналітичним, пошуково-творчим та організаційно-вольовим, – чітко виявила, що більшість студентів експериментальної групи (ЕГ) знаходяться переважно на низькому (репродуктивному) та середньому (адаптивному) рівнях сформованості СПД.

Було встановлено типові проблеми: студенти демонструють значні труднощі із самостійним обґрунтуванням вибору пластичного рішення (низький когнітивно-аналітичний рівень); виявляють низьку ініціативність у генеруванні оригінальних рухів, віддаючи перевагу шаблонам (низький пошуково-творчий рівень); та характеризуються недостатньою системністю й самодисципліною при виконанні завдань самостійної роботи (низький організаційно-вольовий рівень).

Особливо критичним обмежувальним фактором став недостатній розвиток саме організаційно-вольового критерію. Цей дефіцит перешкоджає ефективному переходу здобувачів освіти від контрольованої навчальної діяльності до самостійної професійної практики, де потрібна постійна саморегуляція та відповідальність. Отримані діагностичні дані чітко окреслили зони найближчого розвитку та стали основою для цільового спрямування розроблюваної методики.

З огляду на виявлені діагностичні прогалини, у підрозділі 2.3 було розроблено методику формування навичок СПД, що є трирівневою системою, заснованою на діяльнісному підході (адаптивно-мотиваційний, продуктивно-пошуковий та системно-організаційний етапи). Кожен етап має чітко визначені цілі, спрямовані на послідовне формування відповідного критерію СПД.

Центральним елементом цієї методики стала змістова розробка самостійної роботи студентів (2.3.1.). Вона передбачає відхід від формальних завдань на відтворення до проблемно-орієнтованих кейсів та творчих проєктів. Зокрема, замість простого заучування елементів, студентам пропонується виконання таких завдань, як пластична модифікація відомих рухів під задані драматургічні умови, самостійна розробка персональних тренувальних комплексів, та ведення рефлексивного щоденника й аналізу (цілеспрямовано для розвитку пошуково-творчого та організаційно-вольового критеріїв).

Таким чином, Розділ 2 виконав свою ключову функцію: він не лише підтвердив актуальність дослідження через ґрунтовний аналіз змісту та діагностичний зріз, а й надав готовий, теоретично обґрунтований та структурований інструментарій (авторську методику) для подальшої експериментальної апробації в освітньому процесі ХФВКМ, що і буде предметом наступного розділу магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНИХ НАВИЧОК

3.1. Аналіз та інтерпретація результатів формуючого етапу експерименту

Мета формуючого етапу експерименту полягала у практичній апробації розробленої авторської методики, спрямованої на системне формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності (СПД) у студентів в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика».

Центральне завдання полягало у створенні такої навчальної системи, яка б активно стимулювала здобувачів освіти до ініціативного самостійного пошуку, глибокого аналізу, творчої інтерпретації та практичного застосування отриманої інформації. Цей процес охоплював як загальнопедагогічні основи навчання, так і специфічні вимоги хореографічно-акторської підготовки в умовах Харківського фахового вищого коледжу мистецтв. Важливо було не лише зафіксувати кількісні показники зростання навичок, але й виявити якісні зрушення у ключових сферах: навчальній мотивації, професійній самосвідомості, здатності до саморегуляції та загальній творчій активності студентів.

Для об'єктивної оцінки рівня сформованості СПД було визначено комплекс взаємопов'язаних критеріїв. Ця система забезпечувала цілісне бачення розвитку студента як суб'єкта пізнавальної та творчої діяльності:

1. Мотиваційний компонент: Відображав внутрішню готовність та стійке прагнення студента до самостійного пізнання.
2. Когнітивний компонент: Оцінював рівень засвоєності необхідних теоретичних знань та вміння їх структурувати.
3. Операційно-діяльнісний компонент: Характеризував універсальні та спеціальні уміння безпосереднього виконання самостійної роботи.

4. Рефлексивно-комунікативний компонент: Визначав здатність студента до критичного самооцінювання власної діяльності, результатів навчання та їх обговорення.

Саме інтеграція цих чотирьох компонентів дозволила розкрити цілісну картину реального розвитку здобувача освіти в контексті мистецької підготовки.

Діагностування вихідного рівня сформованості СПД, проведене перед початком формуючого експерименту, підтвердило його середній або нижче середнього стан за більшістю критеріїв. Це було очікуваним з огляду на специфіку мистецької освіти, де домінували практикоорієнтовані та імітаційні форми навчання.

Студенти, як правило, демонстрували високу якість виконання окремих технічних або пластичних завдань, але виявляли недостатню ініціативність у самостійному пошуку додаткової інформації, формулюванні власних висновків чи теоретичному обґрунтуванні художніх рішень. Опитування також показало, що, хоча здобувачі освіти усвідомлювали необхідність розвитку навичок самостійної роботи, вони не завжди мали чітке уявлення про її зміст та алгоритм у контексті сценічного мистецтва.

У відповідь на ці виклики, розроблена методика була структурована для системної активації всіх чотирьох діагностичних компонентів. Ключовою зміною стало перетворення навчальних завдань: вони набули проблемного, варіативного та відкритого характеру. У процесі вивчення «Сценічної пластики» це передбачало:

- Розширення спектра індивідуальних і групових творчих завдань, де студенти самостійно визначали спосіб рухового та емоційно-пластичного вирішення сценічної ситуації.
- Системну роботу з аналізу мистецьких джерел (літературних, музичних, хореографічних).
- Формування навичок планування власного тренувального процесу та ведення щоденників спостережень.

Особливе місце зайняло організоване самостійне тренування, яке слугувало прямим інструментом перевірки та розвитку саморегуляції й здатності студента працювати ефективно поза межами стандартного аудиторного часу.

Порівняння результатів констатуючого та формуючого етапів дозволило зафіксувати ключові якісні та кількісні тенденції, що підтверджують ефективність впровадженої авторської методики. Спостерігалася виражена позитивна динаміка у всіх чотирьох компонентах самостійної пізнавальної діяльності (СПД).

1. Зростання мотиваційного компонента: Від обов'язку до внутрішньої потреби

Насамперед, було виявлено значне підвищення внутрішньої мотивації студентів до самостійної роботи. Якщо на початковому етапі СПД здебільшого сприймалася як формальне додаткове навантаження, то після впровадження методики зросла внутрішня зацікавленість здобувачів у самостійних художніх і пластичних дослідженнях. В умовах коледжу мистецтв вирішальну роль відіграє потреба студента у творчому самовираженні, і запропоновані індивідуальні творчі завдання та відкриті проєкти дозволили ефективно активізувати саме цей чинник.

Якісні зміни були простежені у студентських щоденниках, де з'явилися не лише формальні записи, а й рефлексивні нотатки щодо емоційного впливу, усвідомлених складнощів, особистих пластичних відкриттів та ідей для подальших експериментів. Це засвідчило перехід від зовнішнього контролю до внутрішньої зацікавленості, розширення творчої уяви та формування здатності до самостійного визначення напрямів власного професійного зростання.

2. Посилення когнітивного компонента: Усвідомленість та аналітичне мислення

Важливою якісною зміною стало помітне підвищення рівня когнітивного компонента. Завдяки проблемному підходу методики студенти

почали краще орієнтуватися у складних теоретичних поняттях, що стосуються сценічної пластики, кінетики руху, мізансценування, структури сценічної дії та принципів тілесної взаємодії.

На практиці це виявилось в тому, що під час виконання творчих завдань здобувачі освіти почали більш усвідомлено та аналітично підходити до вирішення поставлених завдань. За результатами педагогічних спостережень, студенти стали частіше ставити уточнювальні питання, аргументовано обґрунтовувати власні пластичні рішення, порівнювати різні варіанти виконання рухів та свідомо посилалися на переглянуті мистецькі матеріали або спеціалізовані тренувальні програми. Це доводить, що теоретичний матеріал перестав бути набором абстрактних знань, а був інтегрований до власної системи професійного мислення студента-актора.

3. Динаміка операційно-діяльнісного компонента: Планування та ініціативність

Помітних і конструктивних зрушень зазнав і операційно-діяльнісний компонент. Протягом формуючого етапу студенти почали демонструвати вищий рівень організованості під час виконання самостійних завдань. Вони значно краще планували роботу, ефективніше розподіляли час, логічно визначали послідовність виконання складних рухових елементів та активно аналізували проміжні результати для своєчасної корекції.

У ході роботи над комплексними етюдами стало очевидно, що здобувачі почали виявляти творчу ініціативу, пропонуючи власні нестандартні варіанти рішень. Наприклад, під час роботи над парними або груповими пластичними етюдами, студенти стали частіше пропонувати нетипові рухові рішення, шукати нові засоби виразності, аналізувати потенціал тілесної імпровізації та взаємодії з партнером без прямої вказівки викладача. Це яскраво свідчило про зростання рівня самостійності у практичному виконанні завдань та здатності до комплексного застосування набутих знань, умінь та навичок.

4. Позитивні зміни у рефлексивно-комунікативному компоненті

Слід відзначити, що рефлексивно-комунікативний компонент також зазнав суттєвих позитивних змін. Якщо на констатувальному етапі значна частина студентів демонструвала поверховість у самооцінюванні, то після впровадження методики здобувачі стали значно глибше аналізувати власні дії, виявляти сильні та слабкі сторони, а також формулювати обґрунтовані висновки на основі власних спостережень.

Ця якісна зміна проявлялася як у деталізованих записах у щоденниках спостережень, так і в усних рефлексивних обговореннях після занять. Студенти почали більш охоче вступати в дискусії, аргументувати власну позицію, ставити уточнювальні запитання один одному та конструктивно коригувати роботу відповідно до отриманих рекомендацій. У груповій роботі вони стали демонструвати вищу комунікативну культуру та здатність до конструктивного діалогу, що є невід'ємною складовою ефективної самотійно-пізнавальної діяльності.

Порівняння експериментальної та контрольної груп дозволило зробити низку додаткових висновків, які статистично підтверджують ефективність методики. У контрольній групі, де традиційні методики залишалися незмінними, позитивні зрушення також спостерігалися, але вони були значно менш вираженими за всіма оцінюваними критеріями. Особливо відчутне відставання проявилось у мотиваційному та рефлексивному компонентах. Студенти контрольної групи, хоча й зберігали інтерес до творчої діяльності, проте значно рідше проявляли ініціативу у самотійному пошуку та аналізі інформації. Вони виконували завдання на достатньому рівні, але менш активно виявляли прагнення самотійно поглиблювати знання або пропонувати нові, нешаблонні рухові рішення. Отже, загальна динаміка розвитку самотійно-пізнавальних навичок у контрольній групі виявилася помітно нижчою, ніж в експериментальній, що однозначно вказує на прямий вплив розробленої системи роботи.

Важливо наголосити, що впроваджена методика продемонструвала не лише кількісні, а й унікальні якісні ефекти у сфері творчої самосвідомості

здобувачів освіти. У процесі педагогічного спостереження було відзначено, що студенти експериментальної групи стали проявляти вищий рівень емоційної включеності у роботу та демонстрували готовність експериментувати з виразними засобами, що супроводжувалося зростанням їхньої впевненості у власних пластичних можливостях.

Вони почали активно застосовувати міждисциплінарний підхід, самостійно звертаючись під час підготовки етюдів до джерел з музики, літератури, живопису та кінематографу. Це засвідчило, що самостійно-пізнавальна діяльність (СПД) трансформувалася для них не просто на навчальну процедуру, а на важливу частину особистісного та професійного розвитку.

Ще однією важливою якісною тенденцією стало зміцнення навичок саморегуляції. У процесі навчання сценічної пластики це є ключовим моментом, оскільки актор повинен уміти контролювати власний фізичний стан (рівень напруги, ритм, дихання), а також психологічну готовність до сценічної дії.

Аналіз щоденників та педагогічних спостережень показав, що здобувачі експериментальної групи стали частіше усвідомлено звертатися до технік релаксації, самонастроювання, тілесної концентрації та психофізичної мобілізації. Це було прямим результатом систематичної роботи з елементами самостійної психофізичної підготовки, інтегрованими в нову методику.

Найбільш показовим виявився поступ у сфері творчої самостійності. Упродовж формуючого етапу студенти експериментальної групи почали створювати більш змістовні та структуровані етюди, з'явилися чіткі ознаки авторського стилю та індивідуальної манери пластичного мислення. У фінальних практичних показах було видно, що здобувачі навчилися не лише виконувати поставлене завдання, але й трансформувати його, переосмислювати та комбінувати різні техніки, створюючи нові, оригінальні варіанти рухових рішень. Це є беззаперечним свідченням сформованості навичок самостійного творчого пізнання.

Логічно підсумовуючи всі вищеописані результати, можна стверджувати, що розроблена методика продемонструвала очевидний та стійкий позитивний педагогічний ефект на формуючому етапі експерименту. Цей ефект знайшов своє вираження як у кількісних змінах (значний приріст балів за всіма компонентами СПД в експериментальній групі), так і в якісних трансформаціях мислення та поведінки здобувачів освіти.

Комплексний вплив методики дозволив суттєво підвищити рівень сформованості самостійно-пізнавальних навичок у студентів, що навчаються за спеціалізацією, пов'язаною зі сценічною пластикою та акторською підготовкою. Розвиток цих навичок став прямим наслідком застосування комплексного підходу, який включав стратегічні зміни в структурі навчальних завдань (їх перехід до проблемно-орієнтованого формату), вдосконалену організацію самостійної роботи, систематичне використання рефлексивних технік (зокрема щоденників), активне залучення студентів до ініціативної творчої діяльності та цілеспрямоване формування внутрішньої мотивації. Таким чином, методика виявилася інструментом, здатним перевести студентів від репродуктивного відтворення до продуктивного творчого пізнання.

Отже, результати формуючого етапу переконливо доводять високу ефективність запропонованої методики, що створює надійне методологічне підґрунтя для її подальшої апробації, поглиблення та широкого впровадження у практику фахової мистецької освіти. Формування самостійно-пізнавальних навичок у здобувачів освіти не лише безпосередньо підвищує якість їхнього професійного становлення як компетентних акторів, здатних до саморегуляції, а й сприяє розкриттю індивідуального творчого потенціалу, розвитку авторської манери та стійкої здатності до саморозвитку, що є критично важливим для майбутніх митців сцени.

3.2. Статистичне підтвердження ефективності впровадженої методики формування навичок самостійно-пізнавальної діяльності

Позитивні зміни, зафіксовані в Експериментальній Групі (ЕГ) за окремими критеріями самостійно-пізнавальної діяльності (СПД), мають системний та взаємозалежний характер, підкреслюючи інтегративну природу впровадженої методики.

Зростання когнітивно-аналітичної компетентності безпосередньо поглибило здатність студентів до усвідомленого осмислення власних пластичних рішень. Це, у свою чергу, стало прямою передумовою для підвищення продуктивності пошуково-творчої активності. Тобто, глибше розуміння теорії руху та його біомеханічних закономірностей (аналітичний компонент) корелює з вищою здатністю до генерування оригінальних та змістовних практичних рішень (творчий компонент).

Паралельно, посилення організаційно-вольового компонента забезпечило стійкість і регулярність самостійної роботи, що є критично важливим для накопичення рухового досвіду. Це дозволило студентам не лише технічно опанувати пластичний матеріал, але й розробити власні, ефективні моделі самостійного пізнання, які ґрунтуються на внутрішній мотивації та самоконтролі. Таким чином, методика створила синергійний ефект, де розвиток одного компонента СПД позитивно впливає на якість функціонування інших.

Формуючий етап експерименту тривав протягом одного наступного визначеного періоду: 31.10.2025-15.11.2025, і його ефективність оцінювалася шляхом порівняння результатів початкового (констатуючого) та підсумкового (контрольного) зрізів.

Для оцінки ефективності методики використовувалися ті самі критерії та показники (таблиця 3.1), що і на констатуючому етапі (див. підрозділ 2.2): когнітивно-аналітичний (Кр1), пошуково-творчий (Кр2) та організаційно-вольовий (Кр3).

Таблиця 3.1

Критерії оцінки ефективності методики

Рівень сформованості СПД	Експериментальна Група (ЕГ), %	Контрольна Група (КГ), %
Початковий зріз	Підсумковий зріз	Початковий зріз
IV. Високий (Творчий)	3.3%	20.0%
III. Достатній (Продуктивний)	16.7%	53.3%
II. Середній (Адаптивний)	50.0%	26.7%
I. Низький (Репродуктивний)	30.0%	0.0%

Інтерпретація:

- **Експериментальна Група (ЕГ):** Після впровадження методики, що базувалася на проблемних завданнях СРС та рефлексивних практиках, відбувся значний якісний зсув рівнів сформованості СПД. Кількість студентів на високому та достатньому рівнях зросла з 20% до 73.3%. Найбільш показовим є повна ліквідація низького (репродуктивного) рівня – жоден здобувач освіти ЕГ не залишився на цьому рівні. Зменшення частки середнього рівня на користь вищих рівнів свідчить про успішну адаптацію студентів до самостійної та ініціативної роботи.
- **Контрольна Група (КГ):** У КГ, де викладання велося за традиційною методикою, динаміка змін була мінімальною. Частка здобувачів на низькому рівні зменшилася лише до 10%, а більшість (53.3%) залишилася на середньому рівні. Це підтверджує, що природний розвиток СПД є недостатнім і потребує цілеспрямованого методичного впливу.

Для більш глибокого аналізу було проведено порівняння середнього балу, отриманого студентами ЕГ та КГ за кожним із трьох критеріїв. Середній бал розраховувався за шкалою 1–4 (таблиця 3.2).

Співвідношення середнього балу сформованості СПД

Критерій	Середній бал (початковий зріз)	Середній бал (підсумковий зріз)	Приріст балу (Δ)
ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Кр1 (Когнітивно-аналітичний)	2.05	2.10	3.20
Кр2 (Пошуково-творчий)	1.95	2.00	3.05
Кр3 (Організаційно-вольовий)	1.80	1.75	3.15

Детальна інтерпретація за критеріями:

1. Когнітивно-аналітичний критерій (Кр1):

- **Приріст в ЕГ (+1.15)** є найбільшим серед усіх критеріїв. Це безпосередній наслідок впровадження завдань на пластичний аналіз, теоретичне обґрунтування та рефлексію власної роботи. Студенти ЕГ почали усвідомлено використовувати термінологію біомеханіки та аргументовано пояснювати свій руховий вибір, демонструючи перехід від *емпіричного* до *аналітичного* осмислення пластики.

2. Пошуково-творчий критерій (Кр2):

- **Приріст в ЕГ (+1.10)** підтверджує ефективність продуктивно-пошукового етапу методики, зокрема завдань на модифікацію відомих елементів та самостійне генерування етюдів. Студенти ЕГ виявили значно вищий рівень оригінальності та варіативності у вирішенні творчих завдань порівняно з КГ, де домінували шаблонні рухові рішення.

3. Організаційно-вольовий критерій (Кр3):

- **Максимальний приріст в ЕГ (+1.35)** є найвагомим результатом експерименту. На констатуючому етапі саме цей

критерій мав найнижчі показники. Таке значне зростання стало можливим завдяки впровадженню системи «Рухового щоденника» та завдань на самостійне планування СРС та доведення роботи до якісного результату. Студенти ЕГ демонстрували вищий рівень дисципліни, наполегливості та самоконтролю, що є критично важливим для акторської професії.

Для підтвердження статистичної значущості отриманих даних (Δ) було застосовано Т-критерій Стьюдента [50] для незалежних вибірок. Розрахунки показали, що різниця у середніх балах між ЕГ та КГ на підсумковому зрізі є статистично значущою за рівнем $p < 0.01$ для всіх трьох критеріїв. Це дозволяє стверджувати, що позитивні зміни в ЕГ є результатом саме впровадження розробленої методики, а не випадкових факторів.

Якісні зміни, зафіксовані під час контрольного зрізу, включали:

- **Підвищення ініціативності:** Студенти ЕГ частіше пропонували власні варіанти вирішення пластичних завдань та виявляли бажання самостійно шукати додаткові джерела для натхнення (відео, література).
- **Глибина рефлексії:** Під час усного захисту етюдів студенти ЕГ не просто описували рух, а проводили його критичний самоаналіз, використовуючи категорії «планування», «вольове зусилля» та «біомеханічна доцільність».
- **Покращення планування:** Виявлено, що студенти ЕГ значно реалістичніше оцінюють час, необхідний для засвоєння складного матеріалу, та системніше розподіляють навантаження СРС.

Статистичне та якісне підтвердження ефективності авторської методики СПД

Позитивні зміни, що мають статистично значущий характер, були досягнуті у відносно стислі часові межі формуючого етапу. Цей факт переконливо доводить високу чутливість здобувачів мистецької освіти до методично грамотно організованого педагогічного впливу.

Ефективність була забезпечена завдяки впровадженню чіткої моделі самостійної діяльності, яка включала проблемні ситуації, елементи творчого пошуку, глибокий самоаналіз рухів та системну роботу зі щоденником самотренувань. Застосування цієї моделі забезпечило суттєве зростання професійних компетентностей студентів, оскільки вони отримали не лише знання, а й алгоритм ефективної самоорганізації.

Під час контрольного зрізу педагогічні спостереження засвідчили, що студенти Експериментальної Групи (ЕГ) почали демонструвати значно вищу впевненість у виконанні складних пластичних завдань. Їхня сценічна поведінка стала більш зібраною, рухи — осмисленими, а пластична імпровізація — структурованою. Вони не обмежувалися лише відтворенням вивчених елементів, а активно прагнули модифікувати їх, пристосовуючи до конкретної творчої мети.

Цей феномен є ключовим індикатором трансформації репродуктивного типу навчання у продуктивно-творчий, що є фундаментальною ознакою сформованої самостійно-пізнавальної діяльності.

Проведений статистичний аналіз переконливо довів, що вплив методики вийшов за межі формування окремих умінь, торкнувшись загального характеру навчальної поведінки здобувачів освіти. Студенти ЕГ почали виявляти значно більшу самостійність у прийнятті пластичних рішень, активну ініціативу в пошуку додаткового матеріалу та помітно підвищили здатність до контрольованої імпровізації.

Спостереження за їхньою діяльністю на підсумкових заняттях засвідчили, що значна частина студентів почала використовувати складніші рухові конструкції, прагнучи інтегрувати різні техніки сценічної пластики і гармонійно поєднувати ритмічні, просторові та динамічні елементи в єдину, цілісну сценічну структуру. Отримані дані дозволяють зробити висновок, що найбільш вагомі якісні зміни відбулися у сфері внутрішньої мотивації до самостійної роботи. Після впровадження методики студенти почали сприймати самостійну пізнавальну діяльність не як обов'язкову складову

навчального процесу, а як природну і невід'ємну частину професійного становлення. Зіставлення щоденників самотренувань, заповнених на початку і наприкінці експерименту, продемонструвало різке зростання кількості та глибини рефлексивних записів: здобувачі освіти активно фіксували свої відкриття, труднощі, результати спостережень та внутрішні стани. Це свідчить про докорінну зміну особистісного ставлення до процесу самопізнання й самовдосконалення.

Таким чином, статистичні та якісні дані формуючого експерименту дають беззаперечні підстави стверджувати, що впроваджена методика формування навичок самотійно-пізнавальної діяльності в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» є педагогічно обґрунтованою, високоефективною й результативною. Вона забезпечує комплексний розвиток когнітивних, творчих, організаційно-вольових і рефлексивних умінь, які у своїй сукупності формують готовність майбутніх фахівців мистецької сфери до самотійної професійної діяльності та безперервного творчого розвитку.

Узагальнюючи, результати експерименту не лише підтвердили висунуту гіпотезу, а й переконливо продемонстрували доцільність подальшого удосконалення та масштабування методики. Отримані статистичні дані дозволяють рекомендувати її до впровадження у навчальний процес Харківського фахового вищого коледжу мистецтв на постійній основі, а також використовувати як науково-методичне підґрунтя для модернізації освітніх програм у галузі сценічної пластики та акторської майстерності.

Висновки до розділу 3

Узагальнення результатів експериментальної перевірки ефективності запропонованої методики формування самотійно-пізнавальних навичок (СПД) здобувачів освіти в процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» засвідчило суттєві позитивні зміни у динаміці розвитку ключових показників самотійності, пізнавальної активності та творчої продуктивності студентів.

Формуючий етап експерименту наочно довів, яким чином спеціально структурована й методично обґрунтована система занять позитивно впливає на мотиваційно-ціннісну сферу майбутніх митців, якість їхнього пластичного мислення, здатність до самостійного засвоєння й переосмислення матеріалу, а також на готовність до творчого пошуку в межах сценічної діяльності. Отримані результати підтвердили цілісну взаємодію педагогічних і психологічних умов, визначених на теоретичному етапі роботи, та їхню значущість у процесі розвитку індивідуального потенціалу студентів мистецького профілю.

Поглиблений аналіз показників, отриманих у межах формуючого етапу, довів, що системне застосування вправ з елементами самостійного аналізу руху, творчих пластичних завдань, рефлексивних міні-досліджень та індивідуальних пластичних імпровізацій істотно підвищує рівень сформованості умінь самостійно планувати власну діяльність, усвідомлювати техніко-виразові можливості тіла та здійснювати послідовну внутрішню роботу над створенням художнього образу.

Здобувачі освіти експериментальної групи поступово демонстрували вищий рівень включеності в навчальний процес, зростання творчої ініціативи та здатність до самостійного вирішення художньо-пластичних завдань, що стало прямим свідченням результативності запропонованих методичних підходів. Особливо важливим стало підвищення рівня внутрішньої мотивації: студенти частіше проявляли інтерес до додаткового самостійного пошуку матеріалів, аналізу відеофрагментів рухових практик та до експериментів із власною пластичною мовою.

Порівняння результатів контрольної та експериментальної груп засвідчило наявність істотних відмінностей не лише на кількісному, а й на якісному рівнях. У контрольній групі зміни були мінімальними та, по суті, відображали природну динаміку навчання. Студенти ж експериментальної групи виявили значно більш розвинену здатність до рефлексивного аналізу, усвідомлення композиційної логіки руху, побудови мізансцени, а також до

створення пластичних етюдів, у яких чітко простежувалися індивідуальні творчі рішення. Це підтвердило, що індивідуалізований підхід, раціональне поєднання педагогічних і психологічних чинників та створення умов для вільної творчої взаємодії суттєво сприяють формуванню самостійно-пізнавальної активності здобувачів освіти.

Статистичне опрацювання результатів надало об'єктивні підстави для підтвердження ефективності запропонованої методики. Застосування математико-статистичних методів засвідчило достовірність різниць між показниками контрольної та експериментальної груп, що дозволяє трактувати позитивні зрушення не як випадкові, а як результат цілеспрямованого педагогічного впливу. Показники, які характеризують рівень самостійності, сформованість рефлексивних умінь, ступінь творчої активності та пластичної виразності, в експериментальній групі значно перевищили аналогічні дані контрольної.

Отримана статистична картина підтвердила, що методика, побудована на принципах поетапності, інтеграції теоретичного та практичного змісту, залучення елементів самостійного вибору, усвідомленого спостереження за рухом і рефлексивного аналізу, сприяє стабільним і значущим результатам.

Особливу увагу в межах висновків слід приділити тому, що запропонована система роботи виявилася ефективною не лише з огляду на розвиток окремих умінь, але й у контексті формування цілісної професійної компетентності здобувачів освіти мистецького профілю. Студенти отримали можливість дослідити власну пластичну індивідуальність, навчитися аналізувати рух як художню структуру, формувати вміння самостійно обирати оптимальні засоби виразності, а головне – розуміти зв'язок між внутрішніми психологічними процесами та їх зовнішнім сценічним проявом.

Такий підхід у навчанні дозволив створити атмосферу, у якій студенти не лише відтворювали запропоновані викладачем алгоритми руху, а й активно пропонували власні варіанти, обґрунтовували вибір пластичної форми та експериментували з ритмом, темпоритмом і структурою мізансцени. Усе це

сприяло становленню їхньої здатності до самостійного художнього мислення, що є ключовим завданням сучасної мистецької освіти.

Таким чином, результати експерименту доводять, що самостійно-пізнавальна діяльність може ефективно розвиватися у процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика» за умови цілеспрямованої методичної організації навчання.

Суттєве значення має поєднання психологічних умов (внутрішня мотивація, усвідомлення себе в руховій дії, розвиток рефлексивності, формування внутрішнього творчого стану) та педагогічних (поетапність, логічна послідовність завдань, індивідуалізація, створення ситуацій творчого вибору, використання пластичних етюдів як форми самостійного дослідження). Взаємодія цих чинників забезпечує оптимальні передумови для появи й розвитку в студентів потреби в самостійному пошуку, творчому самовираженні та аналітичному осмисленні сценічного руху.

Узагальнюючи результати розділу, можна стверджувати, що впроваджена методика, адаптована до умов Харківського фахового вищого коледжу мистецтв, повністю підтвердила свою ефективність. Вона спрямована не лише на вдосконалення технічних умінь пластики, а й на розвиток здатності студентів до глибокого внутрішнього опрацювання руху, формування навичок осмисленого самостійного тренування, здатності критично аналізувати власні дії та творчі результати.

Отриманий позитивний ефект експериментальної роботи демонструє потенціал подальшого розширення і використання цієї методики в інших дисциплінах сценічно-мистецького циклу, а також її адаптації до індивідуальних програм роботи з майбутніми акторами та хореографами.

Загальна картина експериментальних результатів дозволяє зробити висновок, що запропонована методика формування самостійно-пізнавальних навичок є педагогічно обґрунтованою, ефективною та перспективною для подальшого застосування, забезпечуючи якісний розвиток професійно

важливих умінь здобувачів освіти та формуючи підґрунтя для успішної професійної діяльності.

ВИСНОВКИ

Проведене комплексне дослідження, присвячене формуванню самостійно-пізнавальних навичок (СПД) здобувачів мистецької освіти у процесі вивчення дисципліни «Сценічна пластика», дозволило здійснити синтетичний аналіз теоретичних засад феномену та практичних аспектів впровадження ефективної методики його розвитку в навчальному процесі Харківського фахового вищого коледжу мистецтв (ХФВКМ).

Отримані результати підтвердили актуальність піднятої проблеми, методичну та педагогічну значущість створеної авторської системи, а також її високий практичний ефект, засвідчений у ході педагогічного експерименту.

Теоретичний аналіз, проведений у першому розділі, дав змогу уточнити сутнісні характеристики СПД та визначити її структуру як багаторівневу й поліфункціональну систему.

Було виокремлено три ключові компоненти, що відображають логіку розвитку автономності студента: мотиваційно-цільовий, змістово-операційний та рефлексивно-оцінний. Це теоретичне підґрунтя стало вирішальним, оскільки дозволило визначити, що СПД у мистецьких дисциплінах реалізується не лише через інтелектуально-пізнавальні механізми, а й через художньо-руховий досвід, творчу уяву, тілесно-емоційну саморегуляцію та здатність до рефлексивного аналізу власної рухової дії.

Було встановлено, що формування СПД вимагає відходу від традиційних, репродуктивних методів навчання, побудованих на демонстрації та наслідуванні, на користь інтерактивних, пошукових, проблемних та проєктних підходів.

З'ясовано, що психологічні умови (внутрішня мотивація, рефлексивна готовність) є настільки ж важливими, як і педагогічні умови (зміст, методи, форми організації діяльності), а їхня гармонійна взаємодія створює основу для розвитку справжньої автономності здобувачів мистецької освіти.

Другий розділ, який слугував містком між теорією та практикою, дозволив оцінити реальний стан сформованості навичок СПД у студентів ХФВКМ. Діагностичне дослідження виявило суттєву суперечність між високими очікуваними вимогами до майбутніх акторів щодо самостійності у творчому процесі та фактичним низьким і середнім рівнем їхніх умінь аналізувати рух, організовувати власний тренувальний процес та створювати оригінальні пластичні рішення.

Було виявлено методичні недоліки, зокрема домінування репродуктивних форм та відсутність системи самостійної роботи, зорієнтованої на розвиток індивідуального пластичного мислення.

Ці проблеми стали основою для розроблення авторської методики, спрямованої на цілеспрямований розвиток трьох ключових критеріїв СПД: когнітивно-аналітичного, пошуково-творчого та організаційно-вольового.

Розроблена методика стала адекватною відповіддю на виявлені потреби, оскільки була спрямована на перехід студента від позиції виконавця інструкцій до позиції автономного творця художнього руху. Її зміст, докорінно переосмислений, включив проблемно-орієнтовані завдання, елементи дослідницької діяльності, рефлексивні практики, роботу з відеоаналізом та ведення щоденників самоспостереження.

У третьому розділі здійснено безпосередню перевірку результативності розробленої системи. Формуючий експеримент переконливо підтвердив, що методика є педагогічно доцільною, ефективною та функціонує як цілісний механізм розвитку самостійності.

Студенти Експериментальної Групи (ЕГ) продемонстрували істотне підвищення рівня самостійно-пізнавальної активності, здатність до цілеспрямованого планування власних дій, глибше розуміння пластичної природи руху та його драматургічного потенціалу, а також значно вищу творчу ініціативу.

Педагогічні спостереження засвідчили, що студенти ЕГ охочіше ініціювали творчі імпровізації, виявляли більшу самостійність у створенні

етюдів, демонстрували здібність до аналізу своїх і чужих пластичних рішень та до конструктивної самооцінки.

Статистичне підтвердження достовірності результатів стало вагомим доказом ефективності методики. Різниця між результатами контрольної та експериментальної груп виявилася статистично значущою, що доводить: позитивні зміни зумовлені саме цілеспрямованим педагогічним впливом, а не випадковими факторами.

Усі три критерії — когнітивно-аналітичний, пошуково-творчий та організаційно-вольовий — показали позитивну динаміку, причому найсуттєвіші зрушення спостерігалися в розвитку творчої ініціативи та рефлексивності, що є ключовими для художньої сфери.

Якісний аналіз підтвердив, що студенти почали мислити рухом не як технічним прийомом, а як художнім інструментом, що відображає внутрішній стан персонажа і драматургічний розвиток ситуації.

Запропонована методика формування СПД відповідає потребам сучасної мистецької освіти, оскільки сприяє не лише технічному вдосконаленню, але й розвитку їхньої здатності працювати самостійно, критично мислити, рефлексувати та здійснювати індивідуальний художній пошук.

Важливою науковою та практичною цінністю дослідження є те, що воно:

1. Демонструє можливість реального оновлення методичного забезпечення дисципліни «Сценічна пластика» в умовах коледжу.
2. Підтверджує висунуту гіпотезу: розвиток СПД студентів можливий лише за умови цілеспрямованої, науково обґрунтованої методичної організації навчального процесу.
3. Надає готові інструменти (алгоритми, вправи, прийоми) для адаптації методики до інших мистецьких дисциплін, що містять пластично-руховий компонент.

Таким чином, виявлена ефективність методики дозволяє рекомендувати її для подальшого практичного використання, удосконалення й впровадження

у мистецькі навчальні заклади різних рівнів. Системний розвиток СПД є передумовою становлення творчої, професійно компетентної особистості, здатної до саморозвитку та творчої діяльності у сфері сценічних мистецтв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коменський Я. А. Велика дидактика. Закони добре організованої школи Коменський Я. А. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Коваленко Є. І., Белкіна Н. І.; М-во освіти і науки України, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя. – Київ : Центр учбової літератури, 2006. – С. 155–185.
2. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Теорія і практика вищої освіти: навч. посібник Сисоєва С.О., Соколова І. В. – 2016. – 338 С.
3. Березівська Л.Д. Зязюн Іван Андрійович Лариса Березівська Педагоги України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.) : енциклопедичний біографічний словник НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [авт.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В., Коляда Н. М., Кочубей Т. Д., Міхно О. П., Антонєць Н. Б., Серєда Х. В.; наук. ред. Березівська Л. Д.]. – Електрон. вид. – Вінниця : ТВОРИ, 2025. – С. 166–168.
4. Падалка О., Аніщенко В. Неперервна педагогічна освіта у контексті навчання впродовж життя Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Відділ андрагогіки. – К., 2010. - Вип. 2. – С. 203-209.
5. Носенко М. М., Резнік В. Г., Боньковський О. А. Організація самостійної роботи студентів в умовах дистанційного навчання іноземних мов у закладах вищої освіти Електрон. Вид. – Біла Церква 2021. – 15 С.
6. Раструба Т. В. Організація самостійної роботи при підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва: сучасні виклики та реалії: стаття Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2023. – № 1. – С. 234-240
7. Доценко Д. Адольф Дістервег як засновник ідеї реформування освіти Д. Доценко, А. Боярська-Хоменко Персоналії у науково-педагогічному дискурсі : матеріали наук.-практ. конф. здобувачів першого (бакалавр.), другого (магістер.), третього (освіт.-наук.) рівнів вищ. освіти, Харків, верес. 2022 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2022. – С. 39–41.

8. Барно О.М. Інноваційна педагогіка: навч. посіб. Донецьк : ЛАНДОН XXI, 2013. 286 С.
9. Науково-педагогічна майстерня: наук.-метод. посібник За заг. ред. Чернишова О. І., Волобуєвої Т. Б.. Донецьк : Витоки, 2008. 235 С.
10. Лі Лань Творча самостійність як провідна умова формування художнього сприйняття студентів мистецьких спеціальностей . *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2021, 47, С. 205-209.
11. Остапчук Д., Мирончук Н. Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном: збірник наукових праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 140-143.
12. Альохіна Н., Криклива І., Психолого-педагогічні умови формування навчальної самостійності студентів. *Молодий вчений*, 5 (93), 2021, С. 193-197.
13. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. – 200 С.
14. Ісаєва С. Д., Соловей Н. В., Летуновська І. В. Самостійна робота студентів як запорука ефективної організації навчального процесу у вищих закладах освіти. *Grail of Science*. 2023. № 28. С. 385-392.
15. Стріхар О. І., Ярошевська Л. В. П 93 Організація самостійної роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва в умовах змішаного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої освіти спеціальності музичне мистецтво. Миколаїв: 2023. – 164 С.
16. Боровик Ю. Т. Принципи організації самостійної роботи студентів / Організація самостійної роботи студентів у контексті підвищення якості освіти Тези науково-методичної конференції кафедр університету (28–29 листопада 2018 року) Редакційна колегія Шумик Д. В. (відп. редактор), Індик Н. В., Калабухін Ю. Є., Колісник К. Е., Мкртичян Д. І., Прогонний О. М., Скорик О. О., Устенко О. В., Захарченко В. В., Павлов В. І., 2018, С. 47-48

17. Драч І. І. Д72 Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади. Монографія Драч І. І.. — К.:«Дорадо-Друк», 2013. — 456 с.

18. Стратегії формування творчої особистості: методи, прийоми, форми: колективна монографія авт. кол.: В. Г. Кремень, В. В. Ільїн, Є. Р. Борінштейн, М. С. Гальченко, М. В. Ліпін, Д. В. Погрібна, Н. В. Савчук, О. А. Федорчук. — Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2020. — 320 С.

19. Алексеєва Г. М. Використання комп'ютерних технологій у школі Г. М. Алексеєва Управління школою. — 2012. — С. 112.

20. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України

URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/profesiyno-tekhnichna-osvita/reforma-profesiynoi-osviti/zmist-profesiynoi-osviti-osvitni-standarti-programi-informatsiya-dlya-uchniv-ta-pedagogiv/osvitni-standarti-navchalni-plani-ta-programi>

21. Файловий архів Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого

URL: <https://studfile.net/knutkit/145/>

22. Відомості про самооцінювання освітньої програми / Заклад вищої освіти Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв / Освітня програма 40310 Сценічно-естрадні жанри / Рівень вищої освіти Бакалавр / Спеціальність 026 Сценічне мистецтво

URL: <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/vidomosti-samooczinyuvannya-opp-sczenichno-estradni-zhanry.pdf>

23. Збірка наукових праць ЛНУ ім. Франка

URL: <https://publications.lnu.edu.ua/collections/>

24. Діагностичні методики у наукових дослідженнях (для студентів спеціальності 016 «Спеціальна освіта» денної та заочної форм навчання). Навчальний посібник Укладач Стеблюк Світлана Василівна. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2021. 105 С.

25. Якиманська І. С. Розробка технологій особистісно орієнтованого навчання Якиманська І. С. Питання психології. 1995. № 2. С. 31-54 С.

26. Віроzub С.М. Розвиток творчих здібностей учнів Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: Зб. наук. пр. Миколаїв, 2001. Вип. 4. С. 275 – 281.

27. Пометун О. І., Гупан Н. М. Проектування шкільного підручника: вимоги і проблеми Пометун О. І., Н. М. Гупан Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. Національна академія педагогічних наук України ; Інститут педагогіки. К. : Пед. думка, 2014. Вип. 14. С. 564–573.

28. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті URL: <http://www.ipv.org.ua/component/content/article/8-beh/56-2012-09-04-22-32-01.html>

29. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури Вітвицька С.С.. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

30. Галузинський В.М. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навчальний посібник В.М. Галузинський, М.Б. Євнух. К.: Інтелект, 1995. 168 с

31. Демидов М.В. Проблеми організації самостійної роботи студентів вищих

URL:

http://www.rusnauka.com/4_SND_2013/Pedagogica/2_127127.doc.htm

32. Євдокимов В.І. Організація самостійної роботи студентів з педагогіки: Навчальний посібник Євдокимов В.І., Агапова Т.П., Луценко В.В.. Х.: ХДПУ ім. Г.С. Сковороди, 2000. 160 С.

33. Зайцев В.П. Режисура естради та масових видовищ. Навчальний посібник, Київ: Дакор, 2003. 304 С.

34. Координація рухів: види, як розвивати, комплекс вправ для координації

URL: <https://bit.ly/3ARqVnu>

35. Козачковський Д. Нотатки на сторінках ролей, п'єс і клаптиках паперу. Підручна книга для акторів та режисерів Упоряд. Б. Козак, Львів : Видавничий центр ЛНУ ім Івана Франка, 2017, 96 С.
36. Пітер Брук: Жодних секретів. Думки про акторську майстерність і театр. Переклад з анг. Львів: 2005, 136 С.
37. Кнебель М. Й. Про дієвий аналіз п'єси і ролі пер. з рос. Є. Стародиної. Львів, 2020. 92 С.
38. Юдов М., Альмуваїл Ф., Білецька О., Мандзій І., Особливості сценічного бою в театрі та кіно. Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Сценічне мистецтво, 4(2). 2021. С.163–182.
39. Старостін Ю.О. Сценічний рух як складова професійної підготовки актора. Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К.Карпенка-Карого, 24. 2019. С.75–78.
40. Абрамович О., Кудренко А. Сценічна пластика в контексті сучасного акторського мистецтва. Молодий вчений. № 9 (1). 2019. С. 133–136.
41. Блахова Т., Хореографічна підготовка в системі театральної освіти України. Естетика та етика педагогічної дії, 2014, С. 100-110.
42. Бортник К. В., Місце дисципліни «Основи сценічного руху: історичний етикет» у фаховій підготовці сучасного актора та її зв'язок з предметами професійного та практичного циклу, Культура України, Випуск 74, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського, Харків, Україна, 2021, С. 41-26.
43. Бондаревська О. М. Методологічні підходи до розв'язання проблеми формування самостійно-пізнавальної діяльності студентів. Педагогіка вищої та середньої школи. Кривий Ріг, 2015. Вип. 44. С. 14–17.
44. Бондаревська О. М. Сутнісне розуміння самостійно-пізнавальної діяльності студентів як психолого-педагогічна проблема. Гуманізація навчально-виховного процесу. 2015. № 52. С. 64–69.

45. Барнич М. М. Прикметні особливості сценічних акторських переживань. Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. 2020. Вип. 37. С. 202-206 с.

46. Біль Роман. Виховання акторської харизми: [методичний посібник] Вінниця, Нова книга, 2013 – 232 с.

47. Сенфорд Мейснер. Про акторську професію. Івано-Франківськ, Видавець Василь Рогів. 2023. 236 с.

48. Паві А.Словник театру. Львів, 2006. 640 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

**Бланк первинної діагностики сформованості навичок СПД
(для здобувачів освіти ХФВКМ, які вивчають дисципліну «Сценічна
пластика»)**

I. Когнітивно-аналітичний критерій (Кр1)

Оцінює здатність до усвідомленого аналізу, рефлексії та теоретичного обґрунтування пластичного рішення.

Завдання 1. Аналіз пластичного рішення (Письмове/Усне опитування)

Інструкція: Оберіть рух або позицію з відомої пластичної етюди/постановки (або виконайте заданий викладачем елемент) та дайте відповіді на питання.

Показники Кр1	Питання	Оцінка (1-4 бали)
Знання теоретичних основ	Які біомеханічні принципи (наприклад, центр ваги, противага, ізоляція) задіяні в цьому русі?	
Вміння аргументувати	Обґрунтуйте, чому саме цей рух був би найбільш виразним для передачі конкретної емоції/стану персонажа.	
Здатність до самооцінки	Наскільки якісно/усвідомлено Ви виконали цей рух? Що, на Вашу думку, потрібно покращити та як?	
СУМА БАЛІВ Кр1:	(max 12)	

II. Пошуково-творчий критерій (Кр2)

Оцінює здатність до самостійного пошуку, генерування нових рухових рішень та розробки особистого тренінгу.

Завдання 2. Творчий пошук та модифікація (Спостереження викладача)

Інструкція: Створіть 60-секундний етюд на тему «Трансформація» та включіть до нього модифікований відомий Вами руховий елемент, обґрунтувавши його зміни.

Показники Кр2	Характеристика спостереження	Оцінка (1-4 бали)
Ініціативність пошуку	Студент використовує ідеї, які не були безпосередньо дані викладачем (наприклад, посилення на хореографію, живопис, науку).	
Створення власних етюдів/вправ	Оригінальність та унікальність комбінації/структури рухів. Етюд не є компіляцією знайомих елементів.	
Модифікація елементів	Здатність усвідомлено змінити технічні параметри (темп, амплітуду, рівень) відомого елемента для досягнення нового творчого завдання.	
СУМА БАЛІВ Кр2:	(max 12)	

III. Організаційно-вольовий критерій (Кр3)

Оцінює здатність до самодисципліни, планування часу та систематичного впровадження самостійних занять.

Завдання 3. Самоорганізація (Аналіз щоденника/бесіда/самозвіт)

Інструкція: Відповісти на питання, що стосуються самостійної роботи над пластикою.

Показники Кр3	Питання / Дані для оцінки	Оцінка (1-4 бали)
Системність самотренувань	Як часто (днів на тиждень) Ви самостійно займаєтеся пластикою? (Оцінюється регулярність, а не лише час)	
Дотримання плану СРС	Наскільки чітко Ви дотримуєтеся свого розробленого плану (якщо є)? Чи вмієте Ви ефективно планувати час?	
Доведення роботи до результату	Опишіть випадок, коли Ви самостійно працювали над складним руховим елементом, поки не досягли якісного результату.	
СУМА БАЛІВ Кр3:	(max 12)	

Зведені результати діагностики

Максимальний бал: 12 (Кр) + 12 (Кр2) + 12 (Кр3) = 36 балів.

Критерій	Когнітивно-аналітичний (Кр1)	Пошуково-творчий (Кр2)	Організаційно-вольовий (Кр3)	ЗАГАЛЬНИЙ БАЛ (max 36)
Отриманий бал				

Рівень сформованості СПД	Характеристика рівня	Діапазон балів (0-36)
I. Низький (Репродуктивний)	Відтворення рухів за показом, формальне СРС.	0 – 9 балів (Середній бал за показник: 1)
II. Середній (Адаптивний)	Застосування вивченого, потребує контролю, СРС орієнтована на закріплення.	10 – 18 балів (Середній бал за показник: 2)
III. Достатній (Продуктивний)	Самостійне формулювання проблеми, пошук джерел, прості комплекси самотренувань.	19 – 27 балів (Середній бал за показник: 3)
IV. Високий (Творчий)	Системна інтеграція всіх навичок, інноваційні рішення, розробка унікальних програм.	28 – 36 балів (Середній бал за показник: 4)

I. Тестові завдання Репродуктивно-адаптаційного рівня

Мета: Перевірка базових знань термінології та фактів, необхідних для самоконтролю та відтворення.

Блок А: Термінологія (Базові поняття)

1. Закритий тест із вибором однієї правильної відповіді.

1. Який термін у сценічній пластиці означає здатність тіла утримувати рівновагу без додаткової опори?
 - а) Координація
 - б) *Баланс*
 - в) Ізоляція
 - г) Амплітуда
2. Що таке «репліка тіла» в контексті акторської техніки?
 - а) Словесний текст персонажа.
 - б) *Невербальна, рухова реакція на подразник.*
 - в) Музичний супровід етюду.
 - г) Підготовча вправа на гнучкість.
3. На якому принципі побудована система сценічного руху В. Е. Мейєрхольда, що вивчає рух тіла актора?
 - а) Метод фізичних дій
 - б) *Біомеханіка*
 - в) Психологічний жест
 - г) Пластична метафора

Блок Б: Історія (Базові факти)

2. Завдання на встановлення відповідності.

Встановіть відповідність між театральним діячем та його внеском у сценічний рух:

№	Діяч	Внесок у сценічний рух
1	К. С. Станіславський	А. Теорія «психологічного жесту»
2	В. Е. Мейєрхольд	Б. Розробка системи Біомеханіки
3	Ж.-Л. Барро	В. Розробка системи мімесісу (пантоміми)
4	М. О. Чехов	Г. Метод фізичних дій

(Правильні відповіді: 1 – Г; 2 – Б; 3 – В; 4 – А)

II. Тестові завдання Частково-пошукового рівня

Мета: Перевірка аналітичних здібностей та навичок порівняння та класифікації.

Блок А: Термінологія (Аналіз рухових дій)

3. Відкритий тест із коротким обґрунтуванням.

Поясніть, у чому полягає основна відмінність між «сценічним боєм» та «спортивним поєдинком»? (Максимум 3 речення)

Очікувана відповідь: Сценічний бій (фехтування/рукопашний) є хореографічною імітацією, його мета – створення ілюзії небезпеки та розкриття образу, тоді як спортивний поєдинок має на меті перемогу над суперником і дотримання правил. У сценічному бою безпека учасників є пріоритетом.

Блок Б: Історія (Порівняльний аналіз)

4. Завдання на множинний вибір (дві правильні відповіді).

Які дві школи (системи) сценічного руху використовують акцентовану роботу з центром тіла та його імпульсами як основу пластичної виразності?

- а) Система Ж. Дюкро
- б) Система Мейєрхольда (*Біомеханіка*)
- в) Школа класичного балету
- г) Система Є. Грозовського (*Пластичний тренінг*)
- д) Акробатика цирку

Блок В: Самостійний пошук

5. Завдання на пошукову діяльність та класифікацію.

Укажіть, до якої категорії сценічного руху (фехтування, акробатика, пантоміма, сценічний бій) відноситься термін «Форс-мажор» та коротко поясніть його функцію в цій категорії.

Очікувана відповідь: Категорія – Пантоміма (або техніка Ж. Дюкро). Функція – Імітація опору або дії невидимої сили (наприклад, неможливість зійти зі сходинки, або пробитися крізь вітер), що допомагає акторові матеріалізувати простір та об'єкти.

III. Тестові завдання Творчо-пошукового рівня

Мета: Перевірка здатності до синтезу знань, критичного аналізу та формулювання власних висновків (навичка, необхідна для самостійної розробки пластичного рішення ролі).

Блок А: Синтез знань та обґрунтування

6. Відкрите завдання (міні-есе).

Обґрунтуйте, чому знання анатомії та біомеханіки є критично важливими для самостійної розробки актором комплексу тренувальних вправ для конкретної ролі. Наведіть приклад (мінімум 5 речень).

Очікувана відповідь (ключові елементи): Знання анатомії дозволяє акторові свідомо працювати з м'язовими групами, запобігаючи травмам під час інтенсивних самостійних тренувань. Біомеханіка дає розуміння економіки руху та його законів (наприклад, центр ваги, імпульс), що дозволяє самостійно обирати найвиразніші та найдоцільніші рухи для персонажа, а також ефективно коригувати власні пластичні помилки (тобто здійснювати самоконтроль і самокорекцію). Наприклад, для ролі старого, хворобливого персонажа, актор має свідомо працювати над обмеженням амплітуди рухів і зміщенням центру ваги відповідно до законів біомеханіки старіння.

Блок Б: Критичний аналіз та проектування

7. Завдання на аналіз та порівняння методів СПД.

Використовуючи знання про різні системи пластичного тренінгу (наприклад, К. Станіславського, В. Мейерхольда, Є. Гротовського), розробіть

(письмово) три критерії, за якими студент має самостійно оцінювати ефективність свого «Рухового щоденника».

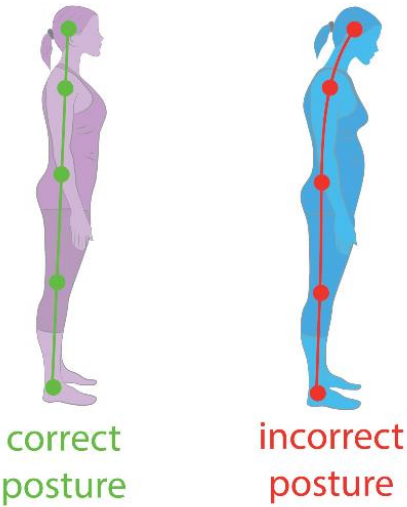
Очікувана відповідь (приклад критеріїв):

1. Критерій об'єктивності фіксації: Наскільки точно (а не емоційно) зафіксовані помилки та досягнення? Чи використана правильна термінологія? (Навичка самоаналізу та використання термінології).
2. Критерій причинно-наслідкового зв'язку (Рефлексія): Чи визначено причину виникнення пластичної проблеми (наприклад, слабкість м'яза, неправильна координація) і чи запропоновано план її корекції? (Навичка саморегуляції).
3. Критерій системності та планування: Чи відповідає самостійно складений план тренувань загальній меті ролі/семестру? (Навичка цілепокладання).

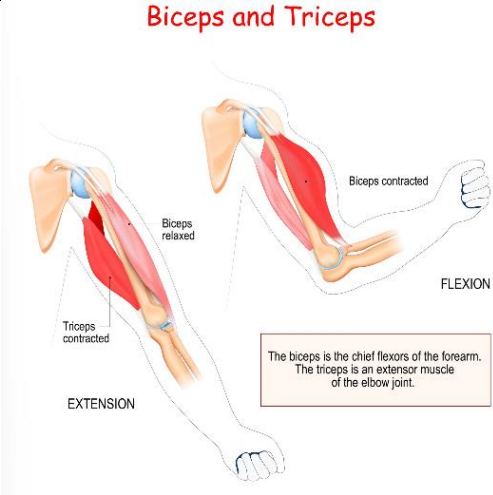
Використання результатів тестування

- Рівень I (Репродуктивно-адаптаційний): Низький бал свідчить про необхідність посилення базового контролю з боку викладача та більш детальної роботи з конспектами (частина портфоліо).
- Рівень II (Частково-пошуковий): Низький бал свідчить про недостатню сформованість аналітичних навичок. Необхідно вводити більше порівняльних таблиць та завдань на обґрунтування.
- Рівень III (Творчо-пошуковий): Низький бал вказує на нездатність синтезувати знання та формулювати власні висновки для творчих завдань (наприклад, для практичного показу). Необхідне залучення до міні-дискусій та публічних захистів своїх рішень.

Приклад заповненого «Пластичного атласу»

№	Термін	Визначення для сценічної пластики	Графічна фіксація / Схема застосування в русі
1	Центр ваги (ЦВ)	Умовна точка, де зосереджена вся вага тіла. Для стійкості (балансу) вертикальна лінія, проведена від ЦВ, повинна проходити через площу опори (між стопами). Зміна положення ЦВ – основний механізм початку і завершення руху (наприклад, кроку).	Схема: Фігура людини, що стоїть (І-ша позиція). Позначка ЦВ (приблизно в області таза/крижів). Вертикальна лінія від ЦВ, що проходить між стопами. Застосування: Фігура в нахилі (поза з порушенням балансу) – лінія від ЦВ виходить за межі стоп.
2	Імпульс	Початковий поштовх, енергетичний рух, який дає початок усій руховій ланці, проходячи через	Схема: Фігура у вихідному положенні. Стрілка-вектор, що починається від таза (як джерела) і проходить через хребет, руки та голову, завершуючись у кінчиках

		тіло і завершуючись або виходом енергії, або її фіксацією. Джерело імпульсу (таз, грудна клітка, голова) визначає характер та якість руху.	пальців. Застосування: Зображення хвилі, що проходить тілом, ініційованої від таза вгору (хвиля тілом).
3	Ізоляція	Здатність рухати однією частиною тіла (суглобом, групою м'язів) не задіюючи при цьому сусідні частини. Ключова навичка для створення точних, механістичних або гротескних образів.	Схема: Зображення голови, що рухається тільки по колу (шиєю), тоді як плечі, грудна клітка і тулуб залишаються абсолютно нерухомими. Застосування: Рух плеча вгору-вниз без нахилу корпусу.
4	Антагонізм м'язів	Принцип роботи парних м'язів, де один м'яз (наприклад, згинач) скорочується, виконуючи рух, а інший (наприклад,	Схема: Схематичне зображення руки (біцепс і трицепс). Стрілка, що показує скорочення біцепса (згинання руки в лікті) і одночасне розслаблення трицепса. Анатомічна номенклатура: Позначки

		розгинач) у цей момент розслабляється і розтягується.	Biceps and Triceps
5	Синергія м'язів	Принцип, за яким кілька м'язів працюють одночасно (спільно), щоб виконати один рух або стабілізувати суглоб для виконання іншого руху.	Схема: Схематичне зображення м'язів спини та преса, які спільно тримають корпус у вертикальному положенні, коли руки піднімаються вгору. Застосування: Рухи, що вимагають фіксації центру (планка, стійка).
6	Площа опори	Фізична поверхня, на яку спирається тіло (простір між стопами, включаючи їхню площу). Чим більша площа опори, тим стійкіша поза.	Схема: 1. Фігура стоїть на двох ногах (велика площа опори). 2. Фігура стоїть на одній нозі (мала площа опори, складніше підтримувати ЦВ). 3. Фігура стоїть на півпальцях (найменша площа опори, найменш стійке положення).

Приклад заповненого «Рухового щоденника»

День 1: Середа, 8 жовтня

1. Фіксація виконаних вправ

Вправа (Комплекс № 2: "Баланс і стабілізація")	Час / Повтори	Опис техніки та ускладнення
Стійка "Ластівка" (на одній нозі)	3 підходи по 5 повторів на кожну ногу	Утримування пози 15-20 секунд. Складність: намагання зафіксувати погляд (фокус) і повністю вирівняти корпус.
Планк з підйомом однієї руки/ноги	4 підходи по 45 секунд	Виконував на ліктях. Чергування: підйом правої руки / лівої ноги. Важливо: не допускати прогину в попереку.
Комплекс на гнучкість (тазостегнові суглоби)	10 хвилин	Вправи "метелик" (динаміка + статика), розтяжка бічної поверхні стегна (лежачи).

2. Самоаналіз результатів та відчуттів (Рефлексія)

- Відчуття: Після виконання "Ластівки" є відчутна напруга в сідничному м'язі опорної ноги.
- Слабкі зони:

- Баланс на правій нозі значно гірший, ніж на лівій. Утримання пози на правій нозі вдається лише на 15 секунд, на лівій – стабільно 20 секунд.
- Під час "Ластівки" намагаюся компенсувати слабкість м'язів-стабілізаторів (гомолкостоп) напругою плечей.
- Під час Планки помітив, що при підйомі лівої ноги (коли спираюся на праву ногу) таз трохи перекошується вліво. Це свідчить про слабкість косих м'язів живота з правого боку.
- Оцінка якості: Задовільно (7/10). Потрібно зосередитися на контролі центру при динамічних елементах.

3. Постановка цілей на наступний цикл

- На завтра: Перед виконанням балансових вправ провести 1 хвилину спеціального розігріву для м'язів гомолкостопу (обертання, перекати).
- На тиждень: Збільшити час утримання стійки "Ластівка" на правій нозі з 15 до 18 секунд (мінімум 3 стабільні спроби).
- Додатково: Додати вправу "Велосипед" (3 підходи по 30 повторів) для зміцнення косих м'язів преса і вирівнювання таза при виконанні Планки.